

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН**

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

*Навчально-методичні рекомендації
до семінарських занять*

*для здобувачів вищої освіти
II курсу заочної форми навчання
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Спеціальність: 081 Право*

Дніпро – 2024

УДК 349.2
Ц 58

*Схвалено Науково-методичною радою
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 2 від 23.10.2024 р.)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Євгеній ПОДОРОЖНІЙ, професор кафедри трудового та господарського права Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Володимир БУГА, декан факультету № 4 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

УКЛАДАЧІ:

Володимир КИЯН, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Наталія ОБУШЕНКО, професор кафедри цивільно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент;

Олександра НЕСТЕРЦОВА-СОБАКАРЬ, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Ц 58 Киян В. Я., Обушенко Н. М., Нестерцова-Собакарь О. В. Цивільне право: навч.-метод. реком. до семінар. занять (для здоб. вищ. освіти II курсу заоч. форми навч.). Дніпро : ДДУВС, 2024. 82 с.

Навчально-методичні рекомендації до семінарських занять з тем, передбачених навчальним планом з дисципліни «Цивільне право» і підготовлені відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня в Дніпровському державному університеті внутрішніх справ, галузь знань 08 «Право» спеціальність 081 «Право».

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Обсяг навчальної дисципліни.....	8
Тема 1. Цивільне право в системі права України. Цивільне право як наука і навчальна дисципліна. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин.....	9
Тема 2. Фізичні особи і держава як суб'єкти цивільних правовідносин.....	16
Тема 3. Юридичні особи і держава як суб'єкти цивільних правовідносин. Види юридичних осіб.....	24
Тема 4. Правочини як підстава виникнення, зміни або припинення цивільних правовідносин. Строки та терміни. Позовна давність.....	32
Тема 5. Загальні положення про право власності. Право спільної власності.....	40
Тема 6. Цивільно-правові договори.....	47
Тема 7. Договори про передачу майна у власність.....	55
Тема 8. Договори про передачу майна у користування.....	64
Питання для підготовки до підсумкового контролю.....	71
Порядок проведення підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти.....	74
Система оцінювання успішності навчання.....	76
Рекомендована література.....	78

ПЕРЕДМОВА

Цивільне право є визначальною, провідною і фундаментальною галуззю права, яка не втратила вірності традиціям, джерела яких містяться в правилах і нормах Стародавнього Римського права.

Цивільне право у повному обсязі збігається з сучасним і дійсним розвитком суспільства, водночас не втрачає відданості традиціям Романо-німецької правової сім'ї. Сучасне цивільне законодавство опрацьовано на підставі досвіду країн Європи з приводу нормативно-правового регулювання цивільно-правових відносин, які побудовуються на приватноправових засадах.

Цивільне право має певне значення у правових відносинах, які міцно фіксують належність майна суб'єкта та вказують на правомірний крок майнових благ від одного суб'єкта до іншого. Цивільне право має той інструмент, який здійснює послідовність між інтересом до майнових благ та їх набуттям у правовій сфері, а також виконує охоронну функцію по відношенню до особистих немайнових прав.

Цивільне право є однією з головних і ґрунтовних навчальних дисциплін, що нормативно вивчаються здобувачами вищої юридичної освіти. За відсутності знань з цивільного права неможлива підготовка майбутнього фахівця до будь-якого виду професійної юридичної діяльності.

Цивільне право, як навчальна дисципліна присвячена оволодінню в галузі цивільного права основних і ключових питань теорії і практики, зокрема, розгляду базових доктринальних ідей, провідних цивільно-правових інститутів, в тому числі прикладних проблем правозастосовчої практики в царині цивільних правовідносин. Здобувачі вищої освіти опановують цивільне національне законодавство з приводу правового регулювання особистих немайнових і майнових відносин, а також корпоративних правовідносин суб'єктів цивільного обороту. Розглядають і вивчають нормативно-правові акти, які регулюють цивільні правовідносини, нагальні наукові питання і проблеми в царині сучасного цивільного права.

Метою вивчення та оволодіння навчальної дисципліни «Цивільне право» є: опанування здобувачами вищої освіти сутності цивільних правовідносин на основі поглибленого і всебічного судження правової природи і змісту понять, категорій та інститутів у галузі цивільного права для формування належних професійних компетентностей та їх подальшої успішної реалізації у майбутній юридичній діяльності.

«Цивільне право», як навчальна дисципліна тісно пов'язана з наступними дисциплінами: «Теорія держави і права», «Конституційне право», «Римське приватне право», «Історія держави і права України», «Історія держави і права зарубіжних країн» та «Господарське право» та є логічним і поглибленим продовженням опонування таких курсів, як «Цивільний процес», «Актуальні проблеми цивільного права та процесу», «Актуальні проблеми цивільного законодавства», «Цивільне та торговельне право зарубіжних країн» і «Міжнародне приватне право».

Цивільне право України це сфера права, яка регулює важливі правовідносини у суспільстві, що складаються між учасниками цивільних відносин внаслідок реалізації особистих немайнових та майнових прав і обов'язків, норми цивільного права врегульовують доволі великий діапазон правовідносин. І тому дуже важливо ретельно і детально опрацювати і вивчати норми чинного, українського, цивільного законодавства. Суспільні правовідносини в галузі цивільного права знаходяться в постійному динамічному розвитку, внаслідок глобалізаційних процесів в правовому полі, реформування українського законодавства, судової гілки влади та інших суспільних галузей. Однак чинні нормативно-правові акти будуть сприяти майбутнім фахівцям у професійному функціонуванні, сформуєть низку компетенцій, які на практиці допоможуть сумлінно здійснювати свої обов'язки та дотримуватися норм законодавства України.

Здобувачам вищої освіти (рівень вищої освіти: перший бакалаврський) у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ навчальна дисципліна «Цивільне право» викладається у 3 та 4 семестрах. Навчальна дисципліна визначає поглиблене вивчення та ґрунтовне засвоєння законодавчих та нормативно-правових джерел, інститутів цивільного права, загальних положень регулювання цивільного права, цивільно-правових відносин, форми захисту, охорони та гарантій при реалізації прав та здійсненні зобов'язань, прав та законних інтересів фізичних та юридичних суб'єктів.

Предмет навчальної дисципліни «Цивільне право» окреслює вивчення основних принципів, понять, термінів, дефініцій, формулювань, правових категорій та інститутів загальної та особливої частин цивільного права України згідно з положеннями Цивільного кодексу України та інших законодавчих актів, які розкривають та деталізують правове регулювання особистих немайнових прав, особливості права власності, специфіку права інтелектуальної власності, зобов'язального права, своєрідність правового регулювання цивільних правовідносин, побудованих відповідно до юридичної рівності, вільному волевиявленню та майновій самостійності їх суб'єктів. Досягнення детального поглибленого розуміння здобувачами вищої освіти правової природи і сутності цивільно-правових відносин, сприятимуть досконалої підготовки до практичної юридичної діяльності висококваліфікованих фахівців юристів.

Навчально-методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Цивільне право» розкривають ретельні референції щодо детальної підготовки до кожного семінарського заняття відповідно до теми, стислий опис теоретичної частини з зазначеним переліком питань, які висвітлюють суть теми, практичні завдання, задачі, опонування та аналіз, яких здобувачами вищої освіти сприяє опрацюванню відповідних розділів у підручниках і навчальних посібниках, нормативно-правових актів та судової практики розкривши суть досліджуваного питання в задачі. Окреслена тематика рефератів та схем,

план з індивідуальної та самостійної роботи. Опис основної літератури до навчальної дисципліни та додаткової відповідно до кожної теми семінарських занять, містить законні та підзаконні нормативно-правові акти, навчальні та наукові джерела, крім того до будови навчально-методичних рекомендацій відносяться основні положення рейтингової системи оцінювання успішності навчання і питання щодо фундаментальної підготовки, яка включає сукупність знань набутих за час вивчення даної дисципліни та підсумована контролем з перевірки знань.

Теоритична та практична підготовка до семінарських занять, з дисципліни «Цивільне право», включає наступні способи цілеспрямованої роботи викладача та здобувачів вищої освіти:

1. Аналітичний метод (визначає ділення цілого на частки з ціллю розуміння їх суттєвих властивостей);

2. Індуктивний метод (вивчення об'єктів, фактів від одиночного до загального);

3. Дедуктивний (опанування навчального матеріалу від загального до одиночного);

4. Традуктивний (демонструє підсумок від часткового до часткового, від загального до загального);

5. Частково-пошуковий метод (за мірою самостійної розумової діяльності);

6. Дослідницький метод (за мірою самостійної розумової діяльності).

Внаслідок опанування і засвоєння навчальної дисципліни «Цивільне право» у здобувачів вищої освіти мають бути сформовані певні спеціальні компетентності:

– Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

– Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

– Здатність застосовувати норми та інститути права, що найменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

– Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.

– Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

– Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

– Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

– Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Основні завдання:

– Розуміння і оволодіння здобувачами вищої освіти понятійного апарату цивільного права з формуванням навиків використання його у подальшій діяльності, дослідження, обробка і вивчення нормативно-правового фундаменту, формування навиків тлумачення цивільного українського законодавства при використанні у судовій практиці.

– Грамотно підходити до визначення проблем цивільного права і цивільного законодавства, висвітлювати способи їх подолання, розтлумачувати та формулювати основні дефініції, інститути та категорії цивільного права, виконувати наукові дослідження забезпечую свій теоритичний досвід досягненнями в навчанні для подальшого самовдосконалення в майбутній професії юриста.

– Вміти застосувати здобуті знання у всіляких правових ситуаціях, виділяти, зосереджувати увагу на юридично значущих фактах і формлювати аргументовані правові висновки.

Навчально-методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Цивільне право» призначені для здобувачів вищої освіти заочного відділення Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ.

ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)** Спеціальність: **081 Право**
на 2024/2025 навчальний рік

Форма навчання: **ДЕННА** Обсяг: **5 кредитів ЄКТС (150 годин)**

Навчально-науковий інститут заочного навчання та підвищення кваліфікації

Курс: **2**

Групи: **ЮЗ-341-343**

№ теми згідно з РПНД	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг годин	Аудиторна робота				Самостійна та індивідуальна робота
			Всього	Лекції	Семінари	Практ. заняття	
1.	Цивільне право в системі права України. Цивільне право як наука і навчальна дисципліна	11	2	2			9
2.	Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин	13	4	2	2		9
3.	Юридичні особи і держава як суб'єкти цивільних правовідносин. Види юридичних осіб	11	2	2			9
4.	Правочини як підстава виникнення, зміни або припинення цивільних правовідносин. Строки та терміни. Позовна давність	11	2	2			9
5.	Загальні положення про право власності. Право спільної власності	14	4	2	2		10
	<i>Разом за семестр</i>	<i>60</i>	<i>14</i>	<i>10</i>	<i>4</i>		<i>46</i>
	Форма підсумкового контролю		залік				
6.	Цивільно-правові договори	30	4	2	2		26
7.	Договори про передачу майна у власність	30	4	2	2		26
8.	Договори про передачу майна у користування	30	4	2	2		26
	<i>Разом за семестр</i>	<i>90</i>	<i>12</i>	<i>6</i>	<i>6</i>		<i>78</i>
	Разом за навчальний рік	150	26	16	10		124
	Форма підсумкового контролю		екзамен				

ТЕМА 1. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ЯК НАУКА І НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА. ФІЗИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Самостійна та індивідуальна робота

План:

1. Цивільне право, як галузь права: поняття цивільного права, предмет і метод цивільного права.
2. Принципи та функції цивільного права.
3. Цивільне право: співвідношення з іншими галузями права, структура цивільного права.
4. Цивільне право, як система законодавства: поняття цивільного законодавства, акти та дія актів цивільного законодавства.
5. Цивільне право, як наука і навчальна дисципліна.

Методичні вказівки для підготовки до семінарського заняття

Одним з головних компонентів будь-якої розвиненої правової системи є цивільне право. Специфіка цивільного права виражається в тому, що його суб'єкти самостійно вступають у цивільні правовідносини з метою задоволення своїх потреб та охоронюваних законом інтересів, а також визнані носіями імовірних чи дійсних суб'єктивних прав і юридичних обов'язків.

Цивільне право це галузь права, норми якої регулюють особисті немайнові та майнові відносини (власності і товарообігу), на основі вільного волевиявлення, юридичної рівності, майнової самостійності суб'єктів (фізичні та юридичні особи, в окремих випадках може бути держава).

Предмет цивільного права включає дві групи відносин: особисті немайнові та майнові відносини.

До основних характерних властивостей цивільних правовідносин відносять:

- суб'єкти є юридично рівними, один від одного відділені, не підпорядковані в організаційно-правовому і майновому сенсі;
- особисті немайнові та майнові відносини створюють предмет цивільного права;
- їх утворення спричинено ініціативою суб'єктів і диспозитивністю норм;
- їх ядро становлять суб'єктивні права та юридичні обов'язки;
- безкрайність цивільних прав, спроможність їх виконувати самостійно і в будь-яку мить, крім випадків, коли законом визначено інше;
- використання імперативів як виключення із загального правила.

Особистими немайновими відносинами вважаються суспільні відносини, які будуються на підставі нематеріальних благ, і, як правило, невіддільні від особи та являють собою моральну або духовну цінність.

Особисті немайнові відносини, які поєднані з приводу визнання належності особі немайнових благ у силу самого народження є природними правами, у спроможності першого застосування чи реєстрації є легалізаційними правами: право на фірмове найменування, на ім'я або в спроможність інших обставин об'єктивного або суб'єктивного характеру.

Майновими відносинами виступають суспільні відносини, що з'являються на підставі усякого роду майнових благ (речей, послуг, робіт та ін.) і оцінюються у грошовому еквіваленті.

Під **методом цивільно-правового регулювання** розуміють комплекс правових способів і прийомів впливу на особисті немайнові та майнові відносини, які набувають відтворення в цивільно-правових нормах.

Притаманні для метода цивільного права ознаки:

- юридична рівність сторін;
- ініціативність сторін;
- диспозитивність.

Метод цивільно-правового регулювання характеризується переважною властивістю з відсутності категоричних приписів суб'єктам цивільних правовідносин діяти певним чином (виключення утворюють деліктні зобов'язання – цивільні охоронні відносини), завдяки чому метод одержав назву «диспозитивного», який відтворює засади диспозитивності в правовому регулюванні, у протилежність імперативному методу – властивому публічному праву.

Можна зробити висновок, що метод цивільно-правового регулювання включає засоби впливу на суб'єктів цивільних правовідносин, як уповноважуючі диспозитивні (у регулятивних цивільних правовідносинах), так і імперативні, володія при цьому ґрунтовними засадами юридичної рівності сторін, розумності, справедливості і добросовісності.

Сутність правовідносин, їх соціальну направленість формулюють принципи права, а також і галузеві ознаки правового регулювання, що слугує однорідності розуміння змісту правових норм, їх єдиному правозастосуванню. До того ж, принципи права застосовуються при усуненні прогалин у праві. Необхідно зазначити особливість правових принципів, яка має загальнообов'язковий характер. Принципи є фіксованими, як правило, у відповідних правових нормах, через те їх дотримання при розв'язанні певних правових ситуацій є неодмінною вимогою закону.

Принципи цивільного права – провідні начала, універсальні керівні засади (правила) цивільного права, що мають загальнообов'язковий характер через їх законодавче закріплення.

До принципів сучасного цивільного права згідно зі статті 3 ЦКУ, відносять:

1. недопустимість свавільного втручання в особисте життя людини;
2. недопустимість позбавлення права власності, за винятком обставин передбачених Конституцією України та законом;

3. свобода договору (право волевиявлення сторін договору);
4. свобода підприємництва, що не заборонена законом;
5. судовий захист (здійснення правосуддя) прав, свобод та інтересів;
6. добросовісність, справедливість та розумність.

Функції цивільного права це спричинені предметом і гарантовані законодавством цілі правової галузі, певні спрямованості на особисті немайнові та майнові відносини цивільноправового впливу.

До функцій цивільного права, відносять:

1. регулятивна;
2. попереджувально-виховна;
3. охоронна;
4. стимулююча.

Під актами цивільного законодавства слід розуміти систему нормативно-правових актів, які прийняті у встановленому законному порядку визначеним державним органом, з ціллю, яка полягає в регулюванні цивільних правовідносин.

Стаття 4 Цивільного Кодексу України, закріплює систему актів цивільного законодавства з певною правовою характеристикою.

Системі цивільного законодавства притаманно два блоки нормативних актів це закони і підзаконні нормативно-правові акти. До законів належать лише такі, які прийняті у визначеному порядку Верховною Радою України, це Цивільний Кодекс та інші закони України. Закони повинні відповідати та прийматися відповідно до Цивільного Кодексу та Конституції України. Стосовно другого блоку, то до нього належать підзаконні нормативно-правові акти, характерною особливістю яких є те, що вони приймаються відповідними суб'єктами публічного права, які згідно закону уповноважені на реалізацію певної нормотворчої функції.

Відповідно до статті 24 Цивільного кодексу України *фізична особа* це людина, що фігурує, як учасник цивільних правовідносин.

Надайте визначення таких понять:

Цивільне право, функції цивільного права, принципи цивільного права, предмет та метод цивільного права, цивільне законодавство, особисті немайнові відносини, майнові відносини, цивільні правовідносини.

Скласти схеми:

- *Принципи цивільного права.*
- *Джерела цивільного права.*
- *Порівняльна характеристика предмету та методу цивільного і господарського права.*
- *Особисті немайнові і майнові відносини*
- *Види цивільної дієдатності.*

Теми для написання рефератів:

1. Захист цивільних прав та інтересів: судом, Президентом України, державними органами, нотаріусом.
2. Фізична особа: цивільна правоздатність, види цивільної дієздатності.
3. Співвідношення цивільного права з господарським правом.
4. Цивільне право: поняття, предмет, метод і функції.
5. Загальна характеристика джерел цивільного права України.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. В чому полягають особливості приватноправового регулювання?
2. Надайте ґрунтовну відповідь: цивільне право основна складова частина правової системи.
3. Охарактеризуйте відносини, які складають предмет цивільного права.
4. В чому особливості методу цивільного права, надайте ґрунтовну відповідь.
5. Поясніть значення юридичної рівності, як однієї з особливостей методу цивільно-правового регулювання?

Тестові завдання:

1. ***Що є предметом цивільного права України?***
 - а) Відносини між громадянами та державою;
 - б) Майнові та особисті немайнові відносини між фізичними та юридичними особами;
 - в) Відносини у сфері державного управління;
 - г) Кримінальні правовідносини.
2. ***Яке джерело є основним для цивільного права України?***
 - а) Адміністративний кодекс;
 - б) Кримінальний кодекс;
 - в) Цивільний кодекс;
 - г) Конституція України.
3. ***Який із нижченаведених принципів НЕ належить до основних принципів цивільного права?***
 - а) Принцип рівності учасників цивільних відносин;
 - б) Принцип автономії волі;
 - в) Принцип державного примусу;
 - г) Принцип непорушності права власності.
4. ***Яка з наведених функцій є основною функцією цивільного права?***
 - а) Каральна;
 - б) Регулятивна;
 - в) Охоронна;
 - г) Виховна.

5. Що охоплює захисна (охоронна) функція цивільного права?

- а) Формування нових законів;
- б) Захист порушених або оспорюваних прав і законних інтересів учасників цивільних відносин;
- в) Встановлення відповідальності за адміністративні правопорушення;
- г) Виконання покарань за кримінальні злочини.

6. Яка функція цивільного права спрямована на створення умов для добровільного виконання прав та обов'язків?

- а) Виховна;
- б) Регулятивна;
- в) Охоронна;
- г) Примусова.

7. Яка з наведених функцій цивільного права допомагає вирішувати спори між суб'єктами правовідносин?

- а) Компенсаційна;
- б) Захисна;
- в) Каральна;
- г) Регулятивна.

8. Що є змістом відновлювальної (компенсаційної) функції цивільного права?

- а) Встановлення правил поведінки у цивільних відносинах;
- б) Відшкодування шкоди, завданої правопорушенням;
- в) Примус до виконання цивільних обов'язків;
- г) Вирішення кримінальних справ.

9. Що означає принцип диспозитивності в цивільному праві?

- а) Обов'язок суду приймати рішення у всіх цивільних справах;
- б) Можливість сторін самостійно визначати свої права та обов'язки в межах закону;
- в) Державний контроль над усіма цивільними правовідносинами;
- г) Зобов'язання виконувати судові рішення без заперечень.

10. Яке з наведених прав належить до особистих немайнових прав?

- а) Право власності;
- б) Право на працю;
- в) Право на захист честі та гідності;
- г) Право на укладання договору.

Задача 1. Інспектор державної податкової служби у березні 2019 року, перевіряв податкову звітність фізичної особи-підприємця Неглядько О., виявивши ряд фінансових порушень, вчинених Неглядьком О. у квітні 2016 року. На основі виявлених фактів порушень інспектор вжив до Неглядька О. стягнення у формі штрафу. Виступая проти накладення стягнення, Неглядько О. зазначав, що відповідно до Цивільного кодексу України загальна позовна давність складає три роки, що заперечує правильність накладання штрафу.

Надайте правову оцінку аргументам Неглядько О., проаналізувавши ситуацію.

Задача 2. При розгляді в районному суді, у вересні 2019 року цивільної справи щодо визнання права власності на приватний будинок, позивач Горулько З. посилаючись стосовно того, що з липня 2010 року прямо, неприховано та постійно володіє приватним будиночком у місті Калуш Івано-Франківської області, і на підставі даного факту вимагала визнання за набувальною давністю права власності на будинок.

Проаналізуйте статтю 344 ЦК України, Прикінцеві та перехідні положеннями і надайте правову характеристику ситуації. Коли Горулько З. має право на визнання приватної власності на будинок, згідно з нормами, визначених статтею 344 ЦК України?

Задача 3. При розгляді справи в господарському суді у червні 2013 року Саєнко К. стверджував щодо можливості вжити положення Цивільного кодексу України стосовно правовідносин, що становили предмет спору. Вкрай заперечуючи проти даного твердження свого опонента, Барулько М. зазначав, що беручи до уваги той факт стосовно належності дискусійних відносин до господарських, вживанню підпадають норми Господарського кодексу України, як спеціального закону, водночас відповідно до ст. 4 Господарського кодексу України, майнові та особисті немайнові відносини, не є предметом регулювання Господарського кодексу України, оскільки регулюються Цивільним кодексом України.

Проаналізуйте ситуацію, розкрийте суть статті 9 Цивільного кодексу України, статтей 1-4 Господарського кодексу України і надайте ґрунтовно відповідь.

Спеціалізована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 21-22. Ст. 144 (зі змін. та доп.).
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.03.2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384 (зі змін. та доп.).
5. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 49. Ст. 682 (зі змін. та доп.).
6. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 30. Ст. 1097 (зі змін. та доп.).
7. Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263 (зі змін. та доп.).

**Підручники, навчальні посібники, інші дидактичні
та методичні матеріали:**

1. Алексеева Ю. Визначення обсягу господарської правосуб'єктності приватного підприємства. *Правничий часопис Донецького університету*. 2009. № 1-2. С. 70-73.
2. Бобкова А., Гусарова О. Про установчі документи корпорацій. *Правничий часопис Донецького університету*. 2014. № 1 (11). С. 21-24.
3. Борисова В. Теорії сутності юридичної особи: історія і сучасність. *Вісник Академії правових наук України*. 2021. № 4. С.117-130.
4. Вінник О. М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення: монографія. К. : Атіка, 2013. 352 с.
5. Гринюк Р. Загальні засади правового статусу комунальних підприємств. *Правничий часопис Донецького університету*. 2010. № 2. С. 19-21.
6. Дзера О. В. Договірне право України. Загальна частина. К. : Юрінком Інтер, 2018. 896 с.
7. Дзера О. В. Договірне право України. Особлива частина. К. : Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.

ТЕМА 2. ФІЗИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Семінарське заняття № 2 – 2 год.

1. Фізична особа: цивільна правоздатність, ім'я та місце проживання фізичної особи, акти цивільного стану.
2. Фізична особа: цивільна дієздатність, визнання фізичної особи недієздатною.
3. Фізична особа: визнання безвісно відсутньою і оголошення її померлою. Підстави та правові наслідки.
4. Фізична особа підприємець.

Методичні вказівки для підготовки до семінарського заняття

Цивільне право є правом приватним. Мета існування цивільного права якраз і полягає в регулюванні та захисту приватних інтересів. У суспільних відносинах, які опосередковують приватне право, не беруть участі, держава та її органи, як влада. Фізичні особи, цивільна дієздатність, визнання фізичної особи недієздатною, визнання безвісно відсутньою і оголошення її померлою.

Фізична особа це виключно і повсякчас людина. До фізичних осіб відносяться громадяни України, іноземці (громадяни чи піддані інших держав), біженці це громадяни інших держав, які піддаються цькуванню за релігійні, політичні або інші погляди і примушені знаходитись поза юрисдикцією своєї держави, апатриди – особи без громадянства.

Індивідуалізація фізичної особи як суб'єкта цивільних правовідносин в першу чергу, забезпечується, її ім'ям. Оскільки фізична особа набуває і здійснює права та обов'язки під своїм ім'ям. Крім того, коли особа реалізовує свої права через інших осіб, представників, наслідки, тобто суб'єктивні права та юридичні обов'язки, встановлюються для конкретно визначеної фізичної особи. Ім'я фізичної особи, яка є громадянином України, формується із прізвища, власного імені та по батькові, якщо інше не виступає із закону або звичаю національної меншини, до якої фізична особа належить. Перша засада демонструє традиційне правило, світогляд, стосовно другої виключення із загальної норми. Це висвітлюється тим, що для певних національностей не існує таке поняття, як по батькові, і для них воно не вказується в офіційних документах. Щодо реалізації певних цивільних прав, то фізична особа згідно з законом може застосовувати псевдонім (вигадане ім'я) або вчиняти без зазначення імені. Наприклад, таке право має автор або виконавець твору.

Місцем проживання фізичної особи кількість, якого законодавцем не обмежується є житло (житловий будинок, квартира), інше приміщення відповідне для проживання (гуртожиток, готель) в якому особа проживає постійно або тимчасово. При досягненні 14 років особа може на власний

розсуд обирати для себе місце проживання, за виключенням обмежень, відповідно до закону. Місцем проживання малолітньої особи, яка не досягла чотирнадцяти років є житло її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким проживає дитина, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я, в якому проживає малолітня особа, в тому випадку, коли місце проживання не встановлено за згодою між малолітньою особою (з десяти до чотирнадцяти) та батьками (усиновлювачами, опікуном) або організацією, яка здійснює функції опікуна (з народження дитини до десяти років вирішують батьки, без згоди дитини).

Згідно з цивільним законодавством цивільною дієдатністю фізичної особи є спроможність своїми діями здобувати для себе цивільних прав і самостійно їх реалізовувати, і до того ж спроможність своїми діями вчиняти для себе цивільні обов'язки, самостійно їх здійснювати та у разі їх невиконання нести відповідальність.

Види цивільної дієдатності:

Часткова цивільна дієдатність (фізична особа, яка не досягла 14 років тобто малолітня особа).

Неповна цивільна дієдатність (фізична особа, у віці від 14 до 18 років тобто неповнолітня особа).

Повна цивільна дієдатність (фізична особа, яка досягла 18 років тобто повноліття). Цивільним законодавством визначаються деякі виключення з загальної норми: реєстрація шлюбу фізичної особи, яка не досягла 18 років; фізична особа, яка досягла 16 років: і працює за трудовим договором або виявила бажання зайнятися підприємницькою діяльністю (набуття повної цивільної дієдатності з моменту реєстрації, даної особи, як підприємця); фізична особа (неповнолітня особа), яка зареєстрована матір'ю або батьком дитини.

Обмежена цивільна дієдатність за цивільним законодавством цивільна дієдатність фізичної особи за рішенням суду може бути обмежена:

– фізичної особі, яка страждає на психічний розлад, що ускладнює усвідомлення значення своїх дій та керування ними;

– фізичної особі, яка зловживає наркотичними засобами, психотропними речовинами, прекурсорами та спиртними напоями, а також азартними іграми, що викликає психічну та фізичну залежність, прирікаючи себе, свою сім'ю чи інших осіб, якщо є забор'язання по їх утриманню на жалюгідний матеріальний стан.

Недієдатність фізичної особи в результаті хронічного, стійкого психічного розладу, який не дозволяє особі усвідомлювати свої дії та керувати ними, суд на підставі висновків судово-психіатричної експертизи та інших доказів, визнає особу недієдатною (моменту набрання законної сили рішенням суду.).

Безвісно відсутня фізична особа. На підставі цивільного законодавства фізична особа, яка протягом одного року не знаходиться в місці свого проживання, а також не надходить жодних відомостей про неї, особа може бути визнана судом безвісно відсутньою.

Відповідно Цивільного Кодексу **фізична особа може бути оголошена померлою** в тому випадку, якщо:

– особа не знаходиться в місці свого проживання і немає стосовно неї жодних відомостей протягом трьох років; протягом шести місяців, якщо особа пропала безвісті на підставі фактів, що загрожували їй смертю або від нещасного випадку; протягом одного місяця, якщо спеціальною комісією установлений факт надзвичайної ситуації техногенного або природного характеру;

– у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, фізична особа, яка пропала безвісті може бути оголошена судом померлою після спливу терміна два роки від дня завершення воєнних дій, в тому випадку, якщо були відомі конкретні факти, суд може оголосити особу померлою до спливу даного строку, але не раніше шести місяців (особа оголошується померлою від дня набрання законної сили рішенням суду).

Правовий стан **фізичної особи підприємця** регулюється главою п'ятою Цивільного Кодексу, Господарським Кодексом та ішими Законами і підзаконними нормативно-правовими актами. Фізична особа, з повною цивільною дієздатністю, має право займатися підприємницькою діяльністю, яка не заборонена законом. На підставі державної реєстрації в порядку, встановленому законом, фізична особа реалізовує своє право на підприємницьку діяльність. Стосовно інформації про державну реєстрацію, то вона є відкритою.

Підприємець це фізична особа, яка реалізовує підприємницьку діяльність, систематичну, ініціативну і на власний ризик роботу з ціллю одержання доходу, зареєстрована як підприємець у встановленому законом порядку та без створення юридичної особи.

Фізична особа підприємець в Україні, може реалізовувати підприємницьку діяльність використовуючи загальну систему оподаткування або спрощену систему оподаткування тобто сплата єдиного податку.

Надайте визначення таких понять:

Фізична особа, місце проживання фізичної особи, часткова цивільна дієздатність, неповна цивільна дієздатність, повна цивільна дієздатність, обмежена цивільна дієздатність, цивільна недієздатність фізичної особи, безвісно відсутня фізична особа, фізична особа оголошена померлою, фізична особа підприємець.

Скласти схеми:

- *Часткова цивільна дієздатність.*
- *Неповна цивільна дієздатність.*
- *Обмежена цивільна дієздатність.*
- *Цивільна недієздатність фізичної особи.*

Теми для написання рефератів:

1. Цивільно-правовий договір та звичай, як джерела цивільного права.
2. Міжнародний договір, як частина національного цивільного законодавства України.
3. Аналогія в цивільному праві.
4. Роль та значення судової практики.
5. Правова природа юридичних фактів.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Розкрийте суть принципів цивільного права.
2. Поясніть значення добросовісності, розумності та справедливості, як загальних принципів цивільного законодавства.
3. З яких інститутів складається система цивільного права?
4. Надайте стислу характеристику джерелам цивільного права.
5. Розтлумачте статтю 8 ЦК України.

Тестові завдання:

1. Під якою літерою у відповіді правильно сформульовано, щодо регулювання, майнових відносин, де цивільне законодавство не застосовується:

- а) відносини, регулювання, яких відбувається за цивільним законодавством;
- б) відносини, регулювання, яких відбувається за трудовим законодавством;
- в) відносини, які засновані на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони іншій, а також до бюджетних та податкових відносин;
- г) відносини, регулювання, яких відбувається за господарським законодавством.

2. Визначить стосовно актів цивільного законодавства правильне законодавче положення:

- а) Конституція України, що становить основу цивільного законодавства України;
- б) Постанови Кабінету Міністрів України не є актами цивільного законодавства;
- в) Цивільний кодекс України становить основу цивільного законодавства;
- г) регулювання відносин актами цивільного законодавства, які утворились до дня набуття ними чинності.

3. Під якою літерою у відповіді правильно сформульовано, акти цивільного законодавства України:

- а) Конституція України, Земельний Кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України та інші законодавчі акти України;
- б) Цивільний кодекс України, Господарський Кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України;
- в) Цивільний кодекс України, і крім того інші законодавчі акти України, які ухвалюються відповідним чином до Конституції України та Цивільного кодексу;
- г) Податковий кодекс України, Цивільний кодекс України, Бюджетний кодекс України, Сімейний Кодекс України.

4. Під якою літерою у відповідях правильно сформульовано орган державної влади, який обговорює та ухвалює проєкт закону, стосовно регулювання цивільних відносин в інший спосіб, ніж Цивільний кодекс України:

- а) Кабінет міністрів України;
- б) Верховна Рада України;
- в) Конституційний Суд України;
- г) Президент України.

5. Під якою літерою у відповіді правильно сформульовано відносини, де можуть застосовуватись норми Цивільного кодексу України при регулюванні даного виду відносин:

- а) відносини у галузях господарювання, споживання природних ресурсів, охорони довкілля, крім того трудові та сімейні відносини, в тому випадку, якщо не врегульовані іншими законодавчими актами;
- б) цивільно-процесуальні відносини;
- в) адміністративно-правові та кримінально-правові відносини в тому випадку, якщо не врегульовані іншими законодавчими актами;
- г) господарсько-процесуальні відносини.

6. Під якою літерою у відповідях правильно сформульовані загальні принципи цивільного законодавства:

- а) свобода підприємницької діяльності, що не заборонена законом, свобода договору;
- б) неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини;
- в) справедливість, розумність, добросовісність, свобода договору;
- г) неприпустимість позбавлення права власності крім випадків, визначених Конституцією України та законодавчими актами.

7. Вкажіть правильне щодо звичаю законодавче положення:

- а) не можуть регулюватися звичаєм цивільні відносини;
- б) не застосовується у цивільних відносинах звичай, який суперечить договору;
- в) звичаєм є традиція ділового обороту, а не правило поведінки;
- г) у цивільно-правових відносинах за фактом письмової згоди сторін застосовується звичай, який суперечить актам цивільного законодавства.

8. Під якою літерою у відповідях неправильно сформульовано принципи цивільного законодавства:

- а) у сферу господарювання неприпустимість свавільного втручання;
- б) у сферу господарювання та власності неприпустимість свавільного втручання;
- в) неприпустимість позбавлення права власності крім випадків, визначених Конституцією України та законодавчими актами;
- г) свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом.

9. Під якою літерою у відповіді правильно сформульовано поняття звичаю:

а) встановлене правило поведінки Цивільним кодексом або актами цивільного законодавства;

б) не встановлене правило поведінки актами цивільного законодавства, однак є усталеним у певній сфері цивільних правовідносин;

в) традиція, що передається в усній формі, цивільно-правового регулювання;

г) закріплене актами цивільного законодавства правило інтелектуальної поведінки.

10. Вкажіть відповідь, у якій правильно сформульовано, стосовно юридичної сили цивільно-правового звичаю:

а) поступається лише Конституції України;

в) не суперечить моральним принципам суспільства;

б) не суперечить актам цивільного законодавства;

г) є правилом, зафіксованим у документі.

Задача 1. Інспектор державної податкової служби у березні 2019 року, перевіряв податкову звітність фізичної особи-підприємця Неглядько О., виявивши ряд фінансових порушень, вчинених Неглядьком О. у квітні 2016 року. На основі виявлених фактів порушень інспектор вжив до Неглядька О. стягнення у формі штрафу. Виступая проти накладення стягнення, Неглядько О. зазначав, що відповідно до Цивільного кодексу України загальна позовна давність складає три роки, що заперечує правильність накладання штрафу.

Надайте правову оцінку аргументам Неглядько О., проаналізувавши ситуацію.

Задача 2. При розгляді в районному суді, у вересні 2019 року цивільної справи щодо визнання права власності на приватний будинок, позивач Горулько З. посилаючись стосовно того, що з липня 2010 року прямо, неприховано та постійно володіє приватним будиночком у місті Калуш Івано-Франківської області, і на підставі даного факту вимагала визнання за набувальною давністю права власності на будинок.

Проаналізуйте статтю 344 ЦК України, Прикінцеві та перехідні положеннями і надайте правову характеристику ситуації. Коли Горулько З. має право на визнання приватної власності на будинок, згідно з нормами, визначених статтею 344 ЦК України?

Задача 3. При розгляді справи в господарському суді у червні 2013 року Саєнко К. стверджував щодо можливості вжити положення Цивільного кодексу України стосовно правовідносин, що становили предмет спору. Вкрай заперечуючи проти даного твердження свого опонента, Барулько М. зазначав, що беручи до уваги той факт стосовно належності дискусійних відносин до господарських, вживанню підпадають норми

Господарського кодексу України, як спеціального закону, водночас відповідно до ст. 4 Господарського кодексу України, майнові та особисті немайнові відносини, не є предметом регулювання Господарського кодексу України, оскільки регулюються Цивільним кодексом України.

Проаналізуйте ситуацію, розкрийте суть статті 9 Цивільного кодексу України, статтей 1-4 Господарського кодексу України і надайте ґрунтовно відповідь.

Спеціалізована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 21-22. Ст. 144 (зі змін. та доп.).

3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.03.2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

4. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384 (зі змін. та доп.).

5. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 49. Ст. 682 (зі змін. та доп.).

6. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 30. Ст. 1097 (зі змін. та доп.).

7. Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263 (зі змін. та доп.).

Судова практика:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням товариства обмеженою відповідальністю «Міжнародний фінансово-правовий консалтинг» про офіційне тлумачення частини третьої статті 99 Цивільного кодексу України від 12.01.2010 р. № 1-рп 2010. *Офіційний вісник України*. 2010. № 3. Ст. 113.

2. Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації Вищого господарського суду України від 28.12.2007 р. № 04-514. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 1.

3. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 р. № 13. *Вісник Верховного Суду України*. 2008. № 11.

4. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 р. № 01-8211. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 3.

**Підручники, навчальні посібники, інші дидактичні
та методичні матеріали:**

1. Алексеева Ю. Визначення обсягу господарської правосуб'єктності приватного підприємства. *Правничий часопис Донецького університету*. 2009. № 1-2. С. 70-73.
2. Бобкова А., Гусарова О. Про установчі документи корпорацій. *Правничий часопис Донецького університету*. 2014. № 1 (11). С. 21-24.
3. Борисова В. Теорії сутності юридичної особи: історія і сучасність. *Вісник Академії правових наук України*. 2021. № 4. С.117-130.
4. Вінник О. М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення: монографія. К. : Атіка, 2013. 352 с.
5. Гринюк Р. Загальні засади правового статусу комунальних підприємств. *Правничий часопис Донецького університету*. 2010. № 2. С. 19-21.
6. Дзера О. В. Договірне право України. Загальна частина. К. : Юрінком Інтер, 2018. 896 с.
7. Дзера О. В. Договірне право України. Особлива частина. К. : Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.

ТЕМА 3. ЮРИДИЧНІ ОСОБИ І ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН. ВИДИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Самостійна та індивідуальна робота

План:

1. Юридична особа: поняття, сутність, особливості.
2. Теоретико-правова характеристика сутності юридичної особи, аналіз її правової природи.
3. Види юридичних осіб.
4. Юридичні особи: створення та індивідуалізація.
5. Юридичні особи: організаційно-правова форма, філії та представництва.
6. Відповідальність і припинення юридичних осіб.
7. Участь держави та територіальних громад у цивільно-правових відносинах.
8. Юридична відповідальність за зобов'язаннями держави та територіальних громад.

Методичні вказівки для підготовки до семінарського заняття

Під юридичною особою розглядають організацію, що заснована і зареєстрована у визначеному законом порядку з набуттям цивільної правоздатності і дієздатності, а також може бути, як позивачем, так і відповідачем у суді. Юридична особа утворюється або об'єднанням осіб та/або майна, набуває цивільну правоздатність та дієздатність, що означає, спроможність до особистих немайнових і майнових прав, тим самим створюючи цивільні обов'язки. Так як юридична особа є суб'єктом цивільного права їй притаманні певні властивості, при відсутності яких неможливо зберегти статус юридичної особи. До таких властивостей належать:

1. організаційна єдність;
2. незалежність та активна участь у цивільному обороті від свого імені;
3. майнова роздільність;
4. спроможність до самостійної майнової відповідальності;
5. спроможність бути позивачем і відповідачем у суді.

Відповідно до специфічних особливостей, відокремлюють різні види юридичних осіб. В залежності від порядку утворення виділяють:

1. юридичні особи приватного права;
2. юридичні особи публічного права.

Юридична особа приватного права утворюється на підставі волевиявлення, модельного статуту або засновницького договору учасників, тобто установчих документів (характерно для товариства). Юридична особа публічного права утворюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади або органу місцевого самоврядування, порядок та правовий статус якої визначається Конституцією України та законом.

Відповідно до закону юридичні особи засновуються у формі товариств, установ та в інших формах. Під товариством розуміють, організацію, яка утворена об'єднанням осіб або учасників з правом участі у товаристві. Під установою розуміють, організацію, яка утворена однією чи кількома особами або засновниками без участі в управлінні, з об'єднанням або виділенням їхнього майна для звершення цілі, окресленої засновниками, за рахунок цього майна.

Товариства, які виконують підприємницьку діяльність, з ціллю отримання доходу та подальшого його розподілення між учасниками (підприємницьки товариства), можуть бути засновані тільки як господарські товариства (командитне товариство, повне товариство, акціонерне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю) або сільськогосподарські кооперативні об'єднання, виробничі кооперативи чи сільськогосподарські кооперативи, що функціонують з метою отримання доходу.

Під непідприємницькими товариствами розуміють товариства, що не мають на меті отримання доходу та подальшого його розподілення між учасниками.

Відповідно до закону юридична особа підлягає державній реєстрації, дані якої вводяться до єдиного державного реєстру, відкритого для загальної інформації.

Цивільна правосуб'єктність характеризується, як соціально-правова спроможність особи бути учасником цивільно-правових відносин, головними частинами якої є правоздатність і дієздатність. Цивільна правоздатність юридичної особи розглядається, як здібність мати цивільні права та обов'язки. Цивільним законодавством закладена концепція загальної правоздатності юридичної особи, тобто юридична особа спроможна мати, як і фізична особа, такі ж немайнові особисті і майнові цивільні права та обов'язки тобто цивільну правоздатність, за виключенням тих, які за своєю природою можуть стосуватися лише людини. З моменту утворення юридичної особи з'являється цивільна правоздатність (запис стосовно її утворення до Єдиного державного реєстру) і зупиняється з дня припинення особи (запис стосовно її припинення до Єдиного державного реєстру). Спроможність юридичної особи своїми діями здобувати для себе цивільних прав самостійно їх виконую, та брати на себе обов'язки самостійно їх вирішую, а також нести відповідальність за свої дії або бездіяльність визначається, як цивільна дієздатність юридичної особи.

Юридична особа визначається такою, що припинилася, з дня внесення запису до Єдиного державного реєстру щодо її припинення. Стосовно мотивів юридичної особи щодо припинення вони можуть бути різними: кінцевий результат мети діяльності; довершення терміну, щодо якого вона була утворена; припинення державної реєстрації на підставі заняття недозволеними видами діяльності; майнова неплатоспроможність та інше. На підставі реорганізації юридична особа припиняється (злиття, перетворення, приєднання, поділу) або ліквідації. У випадку реорганізації, права та обов'язки юридичних осіб, переходять до правонаступників.

Ліквідація окреслює щодо юридичної особи повне припинення, яке не визначає у порядку правонаступництва переходу її прав та обов'язків. Вирізняють *самоліквідацію та примусову ліквідацію*, відповідно до того, наскільки залежить ліквідація юридичної особи від волі її засновників. *Самоліквідація* здійснюється на підставі рішення учасників (засновників) за їх особистою волею (як приклад, на основі досягнення кінцевих результатів організації, які зазначались при її утворенні). *Примусова ліквідація* реалізовується незалежно від волі учасників (засновників) на підставі рішенням суду, господарського суду (як приклад, примусова ліквідація може бути результатом підтвердження неплатоспроможності юридичної особи на основі позова кредиторів до суду). *Реорганізація* за своєю суттю це припинення юридичної особи з наступним правонаступництвом, тобто перехід прав та обов'язків від однієї до іншої юридичної особи. На підставі цивільного законодавства (ст. 104 ЦК України) визначено наступні види реорганізації: злиття, приєднання, поділ та перетворення.

Виділом визначають перехід частини майно за розподільчим балансом, прав та обов'язків юридичної особи до однієї або кількох новоутворюваних юридичних осіб.

Держава може утворювати юридичні особи публічного права, тобто державні підприємства, навчальні заклада тощо, на підставі та в порядку визначеному Конституцією та законодавчими актами. Держава може утворювати юридичні особи приватного права, тобто підприємницькі товариства тощо, реалізовувати свою участь в їх функціонуванні на загальних основах, якщо інше не визначено законом.

Надайте визначення таких понять:

Юридична особа, організаційна єдність, виступ юридичної особи у цивільному обороті від свого імені, майнова відокремленість, спроможність юридичної особи нести самостійну майнову відповідальність, спроможність бути позивачем і відповідачем у суді, існуванням двох базових теорій стосовно природи юридичної особи – теорій фікції та реальності, юридична особа приватного права, юридична особа публічного права, юридичні особи поділяються на: (а) підприємницькі та (б) непідприємницькі, створення юридичної особи, цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи.

Скласти схеми:

- *Порівняльний аналіз повного товариства і командитного.*
- *Організаційно-правові форми і види юридичних осіб.*
- *Порівняльний аналіз товариства і установи.*
- *Порівняльний аналіз підприємницьких і непідприємницьких товариств.*
- *Створення і ліквідація юридичної особи.*

Теми для написання рефератів:

1. Юридична особа, як складне правове явище.
2. Теорія фікції та реальності.
3. Правова природа підприємницьких та непідприємницьких товариств.
4. Повне товариство: поняття, управління, розподіл прибутку та збитків, відповідальність та ліквідація.
5. Порівняльна характеристика командитного та акціонерного товариств.
6. Організаційно-правова форма юридичної особи та характеристика її видів.
7. Правова характеристика господарських товариств.
8. Припинення юридичної особи. Виділ.
9. Виробничий кооператив: поняття, суть, установчі документи, майно. Припинення членства, перехід паю.
10. Участь держави та територіальних громад у цивільних відносинах, відповідальність за забов'язаннями.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Надайте відповідь стосовно поняття та особливостей юридичної особи.
2. Юридична особа, як суб'єкт цивільно-правових відносин: якими властивостями можна охарактеризувати?
3. Як Ви розумієте індивідуалізацію юридичної особи?
4. Охарактеризуйте порядок створення юридичної особи та розкрийте суть порядків (способів).
5. Юридична особа: цивільна правоздатність та дієздатність, надайте розгорнуту відповідь.
6. Яким органам надана компетенція виконання державної реєстрації юридичної особи?
7. Розкрийте порядок реєстрації юридичної особи?
8. Які організаційно-правові форми юридичних осіб визначає чинне законодавство?
9. Надайте правову характеристику установі.
10. Охарактеризуйте командитне товариство.
11. Цивільно-правова відповідальність юридичної особи, розкрийте суть.

Тестові завдання:

1. Відзначте відповідь, у якій правильно сформульовано, поняття, яке встановлює таку дефініцію: « _____ – це організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку»:

- а) юридична особа;
- б) господарське товариство;
- в) фізична особа;
- г) товариство споживачів.

2. Відзначте відповідь, у якій правильно сформульовано, що повне товариство діє на підставі ...:

- а) статуту;
- б) засновницького договору;
- в) установчого договору;
- г) положення.

3. Відзначте відповідь, у якій правильно сформульовано, що товариство з обмеженою відповідальністю діє на підставі...:

- а) статуту;
- б) установчого договору;
- в) регламенту;
- г) засновницького договору.

4. Відзначте відповідь, у якій правильно сформульовано, що акціонерне товариство діє на підставі...:

- а) регламенту;
- б) засновницького договору;
- в) статуту;
- г) положення.

5. Відзначте відповідь, у якій правильно сформульовано, поняття, яке встановлює таку дефініцію: « _____ – це юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками»:

- а) господарське товариство;
- б) акціонерне товариство;
- в) підприємство;
- г) виробничий кооператив.

6. Відзначте відповідь, у якій правильно сформульовано, поняття, яке встановлює таку дефініцію: « _____ – це засноване одним або кількома особами товариство, статутний капітал якого поділений на частки, розмір яких встановлюється статутом»:

- а) господарське товариство;
- б) товариство з обмеженою відповідальністю;
- в) акціонерне товариство;
- г) виробничий кооператив.

7. Відзначте відповідь, у якій правильно сформульовано, поняття, яке встановлює таку дефініцію: « _____ – це товариство, яке не має на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками»?

- а) організація;
- б) господарське товариство;
- в) підприємство;
- г) непідприємницьке товариство.

8. Відзначте правильну відповідь, «Цивільна правоздатність юридичної особи може бути обмежена лише за _____»:

- а) рішенням загальних зборів;
- б) рішенням виконавчого органу місцевої ради;
- в) рішенням суду;
- г) розпорядженням органу виконавчої влади.

9. Відзначте правильну відповідь, «Зменшення акціонерним товариством статутного капіталу нижче від встановленого законом розміру має наслідком _____»:

- а) ліквідацію товариства;
- б) припинення товариства;
- в) зупинення товариства;
- г) реорганізацію товариства.

10. Відзначте правильну відповідь, у якій сформульовано, що юридична особа вважається створеною з...:

- а) з дня подання установчих документів для реєстрації;
- б) з дня державної реєстрації;
- в) з моменту опублікування в засобах масової інформації оголошення щодо утворення юридичної особи;
- г) з моменту підписання установчого договору.

Задача 1. Акціонерне товариство «Тиса» відзначало загальні збори 27.03.2020 року, на порядку денному стояло питання щодо ліквідації акціонерного товариства. Акціонерне товариство «Тиса» складається з 62 осіб. На загальних зборах були відсутні 23 акціонера, з них: 15 перебували у відрядженні в Румунії, 6 на лікарняному, 2 у відпустці за власний рахунок. Проти ліквідації проголосувало 8, утрималося 6, всі інші акціонери підтримали ліквідацію.

Скільки не вистачає голосів акціонерів, щоб прийняти рішення стосовно ліквідації Акціонерного товариства «Тиса»?

Задача 2. Акціонерне товариство «Полісся» 20 грудня 2021 року відзначало загальні збори, на порядку денному стояло питання щодо виборів членів наглядової ради. Акціонерне товариство «Полісся» налічує 72 особи. На загальних зборах були відсутні 8 акціонерів, з них: 3 знаходились у відрядженні в Естонії, 5 на лікарняному. В результаті голосування, не підтримали 28, утрималося 3, всі інші акціонери підтримали ті кандидатури, які були запропановані у наглядову раду.

Скільки не вистачає голосів акціонерів, щодо прийняти рішення з приводу виборів членів наглядової ради Акціонерного товариства «Полісся». Розтлумачте статтю 159 Цивільного Кодексу України.

Задача 3. Шестеро місцевих жителів Вільшанського району Кіровоградської області ухвалили рішення щодо створення сільськогосподарського кооперативу «Сонячник». Проте, в Вільшанській державній адміністрації,

куди звернулись громадяни, не надали згоди в реєстрації статуту, на підставі того, що на території Вільшанського району вже функціонувала юридична особа з назвою «Сонячник» і до того ж, державної адміністрації було не зрозумілим вид діяльності сільськогосподарського кооперативу.

Проаналізуйте дану ситуацію і надайте ґрунтовну відповідь (зверніть увагу на Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію», статті 5,6,8).

Спеціалізована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 21-22. Ст. 144 (зі змін. та доп.).
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.03.2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384 (зі змін. та доп.).
5. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 49. Ст. 682 (зі змін. та доп.).
6. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 30. Ст. 1097 (зі змін. та доп.).
7. Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263 (зі змін. та доп.).

Судова практика:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням товариства обмеженою відповідальністю «Міжнародний фінансово-правовий консалтинг» про офіційне тлумачення частини третьої статті 99 Цивільного кодексу України від 12.01.2010 р. № 1-рп 2010. *Офіційний вісник України*. 2010. № 3. Ст. 113.
2. Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації Вищого господарського суду України від 28.12.2007 р. № 04-514. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 1.
3. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 р. № 13. *Вісник Верховного Суду України*. 2008. № 11.
4. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 р. № 01-8211. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 3.

**Підручники, навчальні посібники, інші дидактичні
та методичні матеріали:**

1. Борисова В. І., Баранова Л. М., Домашенко М. В. та ін. Цивільне право: підручник: у 2 т. (2-ге вид., перероб. і доп.). Харків, 2014. Т. 1. 656 с.
2. Борисова В. І., Спасибо-Фатєєва І. В., Яроцький В. Л. та ін. Цивільне право: підручник: у 2 т. (2-ге вид., перероб. та доп.). Харків, 2014.
3. Дзера О. В. Договірне право України. Загальна частина. К., 2018. 896 с.
4. Дзера О. В. Договірне право України. Особлива частина. К., 2018. 1200 с.
5. Дзера О. В., Кузнєцова Н. С., Майданик Р. А. Цивільне право України: Загальна частина: підручник (5-те вид., стер.). К. : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2017. 976 с.
6. Дзера О. В., Кузнєцова Н. С., Майданик Р. А. Цивільне право України. Загальна частина. К., 2017. 976 с.
7. Іванов Ю. Ф., Куриліна О. В., Іванова М. В. Цивільне право України: навч. посібник (у 2-х томах). К., 2019. Т. 1. 342 с.
8. Іванов Ю. Ф., Куриліна О. В., Іванова М. В. Цивільне право України: навч. посібник (у 2-х томах). К., 2019. Т. 2. 346 с.
9. Майданик Р. А. Цивільне право. Практикум: навч. посібник (3-те вид., перероб. і доп.). К., 2019. 622 с.
10. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Загальна частина: Академічний курс: підручник (3-те вид., доп.). К. : «ВД» Дакор», 2013. 672 с.
11. Харитонов Є. О. Цивільне право України: підручник (3-те вид., перероб. і доп.). К., 2013. 806 с.
12. Шишка Р. Б. Цивільне право України: підручник: у 2 част. (2-е вид., перероб. і доп.). К., 2018. Ч. 1: Загальна. 736 с.

ТЕМА 4. ПРАВОЧИНИ ЯК ПІДСТАВА ВИНИКНЕННЯ, ЗМІНИ АБО ПРИПИНЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН. СТРОКИ ТА ТЕРМІНИ. ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ

Самостійна та індивідуальна робота

План:

1. Поняття та властивості правочинів.
2. Правочин: форма та способи волевиявлення волі.
3. Правочини: класифікація (види) та чинність (дійсність).
4. Правочин: тлумачення змісту.
5. Недійсність правочинів. Види недійсних правочинів.
6. Визнання правочину недійсним: порядок і наслідки.
7. Строки і терміни: поняття та їх правове значення.
8. Строки у цивільному праві: види та їх характеристика.
9. Обчислення строків.
10. Позовна давність: поняття та правове значення.
11. Види та обчислення позовної давності.
12. Формулювання початку перебігу позовної давності. Позовна давність: зупинення та переривання.
13. Наслідки спливу позовної давності.

Методичні вказівки для підготовки до семінарського заняття

Правочин слід розглядати, як вольову, правомірну дію особи, направлену на здобуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Властивості правочину: завжди дія; і не просто дія, а правомірна дія завжди, інакше кажучи здійснена в межах, окреслених (встановлених, дозволених, не заборонених) нормами права; це не просто правомірна дія, а повсякчас вольова правомірна дія, іншими словами це, якщо особа уявляє важливість своїх правомірних дій та з власної волі моделює свою поведінку й визначає можливі наслідки; це може бути не просто вольова правомірна дія, а послідовна вольова правомірна дія, іншими словами поведінка змодельована у такий спосіб, щоб здобути певного чітко сформульованого правового результату. Здобуття такого результату і є ціллю правочину, яка в цивільному праві ще називається основою правочину. Наприклад: основою (ціллю) договору дарування є передача права власності від дарувальника до одержувача без будь-якої оплати або обміну. Ціль правочину завжди мусить бути законною та вчиненою тобто реально доступною.

Форма правочину це спосіб закріплення волевиявлення особи, що реалізує правочин. Правочин вважається вчиненим, для якого не зазначена законом обов'язкова письмова форма, якщо поведінка сторін підтверджує їхню волю до початку відповідних правових наслідків.

Правочини поділяються на односторонні, двосторонні і багатосторонні, в залежності від чісельності волевиявлень, потрібних та належних для реалізації правового результату.

Недійсність правочину вказує, що діяльність фізичних і юридичних осіб, не створює юридичних наслідків через невідповідність здійснених дій вимогам юридичного факту, передбаченого законодавством, хоча й направлені вони на встановлення, зміну чи припинення цивільних прав і обов'язків.

Під порядком визнання правочину недійсним розуміють комплекс заходів, направлених на захист або заінтересованої особи, або однієї зі сторін правочину. Беручи до уваги те, що визнання правочину недійсним є засіб захисту цивільних прав, то на підставі цього вирізняють позасудовий та судовий порядок. Позасудовий порядок визначено щодо нікчемних правочинів, недійсність яких вже зафіксована законом, і не потребує підтвердження його таким у судовому порядку. Судовий порядок визначено щодо оспорюваних, а інколи, по факту і для нікчемних правочинів. Наслідки недійсності правочинів слід розглядати, як правовий результат, з яким законодавство закріплює недійсність юридичних фактів. В свою чергу вони поділяються на загальні або основні та головні, додаткові або субсидіарні і спеціальні.

Під строком розуміють певний період у часі, з виникненням якого з'єднана певна дія або подія, яка має юридичний зміст.

Під терміном розуміють певний момент у часі, з виникненням якого з'єднана дія або подія, яка має юридичний зміст. На противагу терміну, для строків характерна тривалість.

Строки складаються з початкового і кінцевого моментів, що відділяє їх у часі. Відповідно до правової природи строки відносяться до юридичних фактів. Людина не всевладна над часом, тому час відноситься до категорії об'єктивної. І виходячи з цього правова категорія строк має об'єктивний характер. Це відноситься, як до абстрактного виникнення часу взагалі, так і у рамках певного проміжку (строку) його перебігу. Водночас категорія з'ясування строку може мати суб'єктивний характер, тому що уповноважені суб'єкти права спроможні встановлювати ті проміжки часу, з якими поєднані правові наслідки прямо в законодавчому акті або іншим чином. Строки в цивільному праві є часовою або темпоральною формою динаміки цивільно-правових відносин, категоріями існування і розвитку суб'єктивних прав і обов'язків, що складають їх суть. Суттю або змістом строку є дія або подія. За відсутністю фактів, визначення та значення строків не має сенсу. Відтак початок або кінець строку набуває змісту не сам по собі, а в комплексі з подіями чи діями, щодо учинення або удержування від діяння яких цей строк запроваджений. З'ясування строків можливе шляхом здійснення трьома способами: приписом на певну календарну дату; приписом на певний проміжок часу; приписом на подію, яка навіть і не відомо коли, але звісно, що обов'язково наступить. Під значенням строків у цивільному праві слід розуміти, те, що вони є юридичними фактами, а також є ще і основою для виникнення, зміни та припинення цивільних прав та обов'язків, за їх

допомогою встановлюють період існування цивільних прав, вони мають важливе значення в організації та дисципліні суб'єктів цивільних правовідносин та окреслюють рами існування права на захист.

Під позовної давністю розуміють строк захисту суб'єктивного права (порушеного, оспорюваного або невизнаного) в судовому порядку. Стосовно змісту і суті позовної давності, то це строк судового захисту, в свою чергу судовий захист існуючого права додає цьому праву наявну значущість і досягнення. Якщо розглядати позовну давність, як слосполучення, то тут треба зазначити, що це причетність розуміння, уявлення зі способом реалізації права на судовий захист. Способом є позов як правова формальність, отже позовна давність використовується не лише до цивільно-правових формальностей, які оформляються позовом, а і стосовно формальностей, які оформляються скаргами та заявами, ще можна віднести причетність поняття, розуміння з тривалістю реалізації права на судовий захист. У зв'язку з тим, що позовна давність є строком судового захисту, то вона міцно поєднана з таким визначенням, як право на позов. Право на позов це перш за все гарантована законом можливість особи в її інтересах, щодо звернення до суду з вимогою розгляду справи та розв'язання матеріально-правового спору. Зазначене визначення надає змогу виокремлювати право на позов у процесуальному значенні та матеріальному значенні. У процесуальному значенні, право на позов розглядається, як гарантована законом можливість особи в власних інтересах звернутися до суду з приводу здійснення правосуддя або, вимагання судового розгляду справи згідно процесуальної процедури. Щодо суті, то у процесуальному розумінні право на позов становить правову можливість надати позов або заяву чи скаргу до суду. Ця реалізація не обмежена часовими рамами, і відтак особа має можливість звернутися до суду (через позов, заяву або скаргу), суд в свою чергу повинен в будь-який час прийняти подану формальність, незалежно від виникнення позовної давності. У матеріальному розумінні право на позов це гарантована законом можливість особи в власних інтересах вимагати в суді розв'язання матеріально-правового спору або можливість вимоги, щодо задоволення матеріально-правових інтересів у судовому порядку. На підставі цього, розглядаємо реалізацію функції захисту не як форму процесуальну, на основі якої здійснюється розгляд справи, а як дійсний результат цієї форми. Для реалізації даного права і запроваджена позовна давність. Позовну давність потрібно розрізняти від присічних або преклюзивних строків. Суть розбіжності в тому, що присічний або преклюзивний строк це строк наявності суб'єктивного права і кореспондуючого йому обов'язку, а позовна давність це строк реалізації права, тобто права на захист. Сплив строку анулює суб'єктивне право і кореспондуючий йому обов'язок, а закінчення позовної давності ні. Отже, якщо суб'єктивне право порушене, щодо реалізацію позовної давності, при відсутності заяви учасника сторони у спорі, то в такому випадку, підпадає захисту і після закінчення позовної давності.

Надайте визначення таких понять:

Правочин, форма правочину, способи волевиявлення волі в правочинах, чинність (дійсність) правочинів, порядок і наслідки визнання правочину недійсним, підстави недійсності, співвідношення понять «недійсні правочини» та «неукладені правочини», співвідношення понять «визнання правочину недійсним» та «відмова від правочину», види недійсних правочинів, поняття строків і термінів та їх правове значення, види строків, обчислення строків, поняття та правове значення позовної давності, види позовної давності, загальна позовна давність, спеціальна позовна давність, обчислення позовної давності, зупинення та переривання позовної давності, наслідки спливу позовної давності.

Скласти схеми:

- *Види недійсних правочинів.*
- *Види строків.*
- *Умови, на які поширюється позовна давність, та умови, на які позовна давність не поширюється.*
- *Види позовної давності.*
- *Зупинення та переривання позовної давності.*

Теми для написання рефератів:

1. Строки та терміни в цивільному праві.
2. Правова природа правочинів.
3. Теоретико-правова характеристика видів цивільно-правових строків (термінів).
4. Суть та обчислення строків (термінів). Відмінність законних та договірних строків.
5. Позовна давність. Наслідки спливу позовної давності.
6. Теоретико-правова характеристика позовної давності.
7. Недійсність правочину, правові наслідки.
8. Умови дійсності правочину. Форма правочину.
9. Строки та позовна давність в цивільному законодавстві.
10. Позовна давність в цивільному праві зарубіжних країн.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Розкрийте співвідношення правочину і договору?
2. Назвіть критерії класифікації правочинів.
3. Розкрийте властивості правочину.
4. Назвіть умови на підставі яких правочин може бути визнаний судом недійсним.
5. Розкрийте суть презумпції правомірності правочину.
6. Окресліть відмінність між оспорюваним, нікчемним та неукладеним правочином.

7. Можуть чи ні нікчемні правочини бути визнаними судом дійсними?
8. Правочин, що порушує публічний порядок чим відрізняється від правочину, який скоєний з ціллю, що суперечить інтересам суспільства та держави?
9. Назвіть правові наслідки правочину, вчинення якого порушує норми законодавчих актів?
10. При вчиненні яких недійсних правочинів можна вимагати відшкодування моральної шкоди?

Тестові завдання:

- 1. Правочин – це:**
- а) діяльність, що наводить до юридичних наслідків;
 - б) цивільно-правовий договір;
 - в) спрямована на набуття, дія особи, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків;
 - г) контракт.
- 2. Укладання заповіту – це:**
- а) односторонній договір;
 - б) угода;
 - в) односторонній правочин;
 - г) делікт.
- 3. Правочин між юридичними особами:**
- а) виконується у будь-якій формі;
 - б) виконується у письмовій формі, в усній – за домовленістю сторін;
 - в) виконується у письмовій формі;
 - г) виконується у визначеній формі, за домовленістю сторін.
- 4. У випадку недотримання вимоги закону про нотаріальне посвідчення одностороннього правочину, то він є:**
- а) нікчемним;
 - б) неукладеним;
 - в) удаваним;
 - г) оспорюваним.
- 5. Правочин є фіктивним:**
- а) який здійснений без наміру створення правових наслідків, які зумовлені цим правочином;
 - б) який здійснено під впливом насильства;
 - в) який здійснено сторонами для приховання іншого правочину, який дійсно вчинили;
 - г) який здійснено на підставі обману.
- 6. Недійсність правочина, що встановлена законом, називається:**
- а) оспорюваним;
 - б) фидуціарним;
 - в) заперечним;
 - г) нікчемним.

7. Порядок визначення строків: під якою літерою у відповіді вказано правильно?

- а) роками;
- б) тижнями;
- в) місяцями;
- г) усі відповіді правильні.

8. У відповіді під котрим номером правильно вказано порядок визначення термінів:

- а) календарною датою або вказівкою на подію;
- б) днями;
- в) вказівкою на домовленість сторін;
- г) усі відповіді правильні.

9. Під якою літерою у відповіді правильно вказано порядок вчинення дій, в установі в останній день строку:

- а) дія може бути виконана до 17 год. останнього дня строку;
- б) дія може бути виконана до 14 год. останнього дня строку;
- в) дія може бути виконана, не пізніше наступного дня по закінченню визначеного строку, не пізніше наступного дня;
- г) дія може бути виконана до того часу, коли у цій установі припиняються відповідні операції відповідно до встановлених правил.

11. Відповідно до цивільного законодавства тривалість загальної позовної давності встановлюється на....

- а) 5 років;
- б) 3 роки;
- в) 10 років;
- г) 1 рік.

Задача 1. Межуйко О. подарував Хливко Є. мобільний телефон, вартістю 15 000 тисяч гривень. Не минув і тиждень, як Межуйко О. звернувся з позовом до суду, вказавши на правочин пов'язаний з придбанням телефону і визнання його недійсним. В позові Межуйко О. виклав, той факт, що Хливко Є. шантажував його щодо розголошення інформації стосовно лікування від наркотичної залежності в приватної клініці, змусивши його купити телефон, і погрожуя розповісти нареченій, та на підприємстві, де працював Межуйко О.

Надайте відповідь щодо рішення суду стосовно цієї справи.

Задача 2. Тритошко М. підписав договір щодо будівництва приміщення для утримання свійських тварин з паном Мояцьким Д. В одній із умов договору було зазначено, що у разі неналежної якості роботи, що погіршує стан забудови, може бути поданий позов на протязі шести років.

Правомірна чи ні така умова договору, обґрунтуйте відповідь?

Назвіть строк позовної давності щодо неналежної якості роботи за договором підряду і чи можливо зазначати строки позовної давності у договорі?

Задача 3. Попришко С. 20 грудня купила у магазині «Чобиток» чорвоні туфлі. Через декілька днів Попришко С. вирішила, що саме такий колір ей не пасує і після довгих роздумів вирішила 06 січня піти в бутік та обміняти їх на чорні. У магазині «Чобиток» менеджер з продажу відмовила Попришко С. обміняти чорвоні туфлі на чорні, аргументуя тим, що 14-денний строк уже вийшов. Попришко С. розглядала відмову, як неправомірну, вказавши причини:

1) 25 грудня та 01 січня святкові дні, а 24 і 31 грудня вихідні. І тому 14-денний термін закінчувався саме 6 січня.

2) Відлік 14-денного терміну повинен починатися на початку весняного сезону.

Вирішіть справу по суті, висновки обґрунтуйте.

Спеціалізована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 21-22. Ст. 144 (зі змін. та доп.).

3. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6.

4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.03.2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40/4042/.

6. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384 (зі змін. та доп.).

7. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 49. Ст. 682 (зі змін. та доп.).

8. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 30. Ст. 1097 (зі змін. та доп.).

9. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб підприємців: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31.

10. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36.

11. Про засади державної мовної політики: Закон України від 03.07.2012 р. № 5029-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 23.

12. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР.

13. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 450. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40.

Судова практика:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням товариства обмеженою відповідальністю «Міжнародний фінансово-правовий консалтинг» про офіційне тлумачення частини третьої статті 99 Цивільного кодексу України від 12.01.2010 р. № 1-рп 2010. *Офіційний вісник України*. 2010. № 3. Ст. 113.

2. Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації Вищого господарського суду України від 28.12.2007 р. № 04-514. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 1.

3. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 р. № 13. *Вісник Верховного Суду України*. 2008. № 11.

4. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 р. № 01-8211. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 3.

Підручники, навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Алексеева Ю. Визначення обсягу господарської правосуб'єктності приватного підприємства. *Правничий часопис Донецького університету*. 2009. № 1-2. С. 70-73.

2. Бобкова А., Гусарова О. Про установчі документи корпорацій. *Правничий часопис Донецького університету*. 2014. № 1 (11). С. 21-24.

3. Борисова В. Теорії сутності юридичної особи: історія і сучасність. *Вісник Академії правових наук України*. 2021. № 4. С.117-130.

4. Вінник О. М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення: монографія. К. : Атіка, 2013. 352 с.

5. Гринюк Р. Загальні засади правового статусу комунальних підприємств. *Правничий часопис Донецького університету*. 2010. № 2. С. 19-21.

6. Дзера О. В. Договірне право України. Загальна частина. К. : Юрінком Інтер, 2018. 896 с.

7. Дзера О. В. Договірне право України. Особлива частина. К. : Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.

ТЕМА 5. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРАВО ВЛАСНОСТІ. ПРАВО СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Семінарське заняття №5 – 2 год.

План:

1. Право власності: поняття та його зміст.
2. Право державної власності. Право комунальної власності. Право приватної власності.
3. Право власності: підстави набуття, суть та особливості.
4. Право власності: момент виникнення та здійснення.
5. Право власності: підстави припинення.
6. Право власності: на землю або земельну ділянку, на житло.
7. Право спільної власності: поняття та види.
8. Здійснення права власності: спільної сумісної та спільної часткової.

Методичні вказівки для підготовки до семінарського заняття

Під правом властності розглядають право особи на річ (майно), яке особа відповідно закону і незалежно від волі інших осіб, реалізують за своєю волею. В такому визначенні право власності є суб'єктивним цивільним правом особи, з притаманним абсолютним характером. Властивий праву власності абсолютний характер вказує, що управомоченій особі – власнику протистоїть невизначена кількість зобов'язаних суб'єктів щодо стримування від порушення права власності. Такі правомочності власника, як право володіння, право користування та право розпоряджання складають суть права власності. Якщо розглядати право володіння, то це можливість особи, яка гарантована, спрогнозована законодавством володіти майном по факту, володарювати над річчю. Під правом користування слід розуміти гарантовану, спрогнозовану законодавством наявність умови, обставини для задоволення своїх вимог, необхідностей або вимог інших осіб, вилучати з речі її корисні якості. Стосовно права розпорядження то це гарантована, спрогнозована законодавством можливість щодо речі визначати власником фактичну та юридичну її долю.

Щодо підстав набуття права власності, то це юридичні факти передбачені законодавством по факту яких особа здобуває право на майно та стає власником цього майна.

Крім підстав набуття права власності слід виділити і способи набуття права власності.

Підстави набуття права власності, які ще можна назвати титулами власності і, як приклад це заповіт, рішення суду, договір купівлі-продажу, а способи набуття права власності являють собою державну реєстрацію правочину або права, передання речі тощо. Стосовно договорів, і їх необхідності нотаріального посвідчення, а у визначених обставинах і державної реєстрації, фактом їх укладення визначається не виключно

підставою, а ще й способом набуття права власності. Правовий зміст розрізнення вказаних понять зазначається в тому, що присутність способу набуття права власності сам по собі не підводить до утворення права власності. Спосіб можна розглядати тільки, як інструмент законодавця, який здійснює правильний напрямок втілення волі набувача. Правові наслідки, якщо їх розглядати у вигляді набуття права власності започатковуються лише фактичною підставою набуття права власності як точного здійснюваного юридичного факту або складу. Спосіб же визначається нормативною передумовою для виникнення підстави, а підставу можна визначити, як результат здійснення способу. Таким чином, вони поєднані, як загальна передумова або спосіб і відокремлена основа або підстава утворення правовідносин власності.

Набуття права власності у одного суб'єкта здебільшого поєднане з припиненням права власності в іншого, що нерідко спричинене проблематикою правонаступництва. Діяння щодо набуття права власності можуть визначатись правомірними та добросовісними. Це має відношення до:

1. особи-набувача,
2. способів набуття права власності,
3. процедури або процесу набуття права власності.

Під правом спільної власності розуміють право на один об'єкт, двох або більше осіб. Спільним майном визначається те майно, яке знаходиться у власності двох або більше осіб чи співвласників.

Виділяють: спільну сумісну власність та спільну часткову власність.

Під спільною сумісною власністю розглядають спільну власність двох або більше учасників без зазначення часток кожного з них у праві власності.

Здобуте в результаті спільної діяльності майно та за спільні грошові кошти членів родини, є їхньою спільною сумісною власністю, якщо інше не сформульоване договором у письмовій формі.

Під спільною частковою власністю розуміють власність, право на яку мають дві і більше фізичні та/або юридичні особи з встановленням обсягу часток власності кожного співвласника у правоустановлюючих документах.

Надайте визначення таких понять:

Речове право, право власності, право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб або емфітевзис, право забудови земельної ділянки або суперфіцій, право володіння, знахідка, безхазяйне майно, оренда, найм, комісія, незаконне володіння, право користування, право розпорядження, дарування, купівля-продаж, знищення речі, суб'єкти права власності, форми права власності, право приватної власності, право комунальної власності, право державної власності, підстави набуття права власності, підстави припинення права власності, виробництво, створення майна, державна реєстрація, специфікація, скарб, бездоглядна домашня тварина, право спільної власності, спільна часткова власність, спільна сумісна власність, набувальна давність.

Скласти схеми:

- Порівняйте право користування і право володіння.
- Порівняйте право розпорядження і право користування.
- Форми права власності.
- Порівняйте право приватної власності і право державної власності.
- Порівняйте: спільна сумісна власність і спільна часткова власність.

Теми для написання рефератів:

1. Теоретико-правова характеристика права власності.
2. Форми права власності: загальна характеристика, особливості і специфіка.
3. Набуття права власності: властивості, ознаки, своєрідність.
4. Припинення права власності: підстави та особливості.
5. Право спільної власності: поняття і види.
6. Теоретико-правова характеристика права власності на землю (земельну ділянку).
7. Право власності на житло: поняття, особливості, створення об'єднання співвласників багатоквартирного будинку.
8. Захист права власності: поняття, суть та способи.
9. Право володіння та право користування чужим майном: характерні особливості.
10. Суть, особливості і специфіка емфітевзиса і суперфіція.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Назвіть нормативно-правові акти, якими регулюється право власності.
2. Розкрийте в повному обсязі поняття право власності.
3. Розтлумачте зміст права власності.
4. Назвіть підстави щодо виникнення права власності.
5. Які форми власності визначені національним чинним законодавством?
6. Надайте характеристику суб'єктам та об'єктам права приватної власності.
7. Проаналізуйте суб'єкти та об'єкти права державної власності.
8. Суб'єкти та об'єкти права комунальної власності: правова характеристика.
9. Надайте детальний аналіз поняття спільної власності.
10. Проаналізуйте види спільної власності та підстави припинення права власності?

Тестові завдання:

1. Вкажіть правильну відповідь, яка розкриває таке визначення: «_____ є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб»:

- а) правом користування;
- б) правом володіння;
- в) правом власності;
- г) правом довірчої власності.

**2. Вкажіть правильну відповідь, у наведеному законодавчому акті:
«Усі суб'єкти права власності є _____ перед законом»:**

- а) вільними;
- б) не рівними;
- в) рівними;
- г) зобов'язаними.

**3. Вкажіть правильну відповідь, у наведеному законодавчому акті:
«Склад, кількість та вартість майна, яке може бути у власності
фізичних та юридичних осіб, _____»:**

- а) є рівними;
- б) не є рівними;
- в) є обмеженими;
- г) не є обмеженими.

**4. Вкажіть правильну відповідь, у наведеному законодавчому акті:
«Безхазяйні нерухомі речі беруться на облік _____,
за заявою органу місцевого самоврядування..»:**

- а) органом, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно;
- б) нотаріусом;
- в) суддею;
- г) адвокатом.

**5. Вкажіть правильну відповідь, яка розкриває таке визначення:
«_____ є закопані у землі чи приховані іншим способом гроші,
валютні цінності, інші цінні речі..»:**

- а) знахідкою;
- б) цінним папером;
- в) безхазяйна річ;
- г) скарбом.

**6. Вкажіть правильну відповідь, у наведеному законодавчому акті:
«У разі виявлення скарбу, що становить культурну цінність відповідно до
закону, право власності на нього набуває _____»:**

- а) особа, яка знайшла;
- б) територіальна громада;
- в) нотаріус;
- г) держава.

**7. Вкажіть правильну відповідь, у наведеному законодавчому акті:
«Майно, що є у власності двох або більше осіб (співвласників), належить
їм на праві _____»:**

- а) цільового управління;
- б) комунальної власності;
- в) часткової власності;
- г) спільної власності.

8. Вкажіть правильну відповідь, у наведеному законодавчому акті: «Власність двох або більше осіб із визначенням часток кожного з них у праві власності є _____»:

- а) ситуаційним управлінням;
- б) частковою власністю;
- в) спільною сумісною власністю;
- г) спільною власністю.

9. Вкажіть правильну відповідь, у наведеному законодавчому акті: «Частки у праві спільної часткової власності вважаються _____, ...»:

- а) непропорційними;
- б) не рівними;
- в) пропорційними;
- г) рівними.

10. Вкажіть правильну відповідь, у наведеному законодавчому акті: «Спільна власність двох або більше осіб без визначення часток кожного з них у праві власності є _____»:

- 1) спільною сумісною власністю;
- 3) приватною власністю;
- 2) власністю територіальної громади;
- 4) спільною частковою власністю.

Задача 1. Фатурко Т. зі своєю дружиною вирішили побудувати будинку на місці старого бабусіного будиночка. Під час бідівництва сусід Жовковський П., який активно брав участь у допомозі сім'ї Фатурко, виявив стародавню скриньку. Відкривши її, він побичив старовинні сережки та намисто з перлів. Згідно з попередньою оцінкою експертів, вартість прикрас складала 70 000 грн.

Надайте детальний аналіз ситуації. Якщо сусід Жовковський П., допомогав, але за визначену грошову суму, зміниться рішення задачі чи ні?

Хто із зазначених в задачі отримає право власності на скарб?

Якщо б експерт зробив би висновок, що знайдені прикраси становлять історичну чи культурну цінність, яким чином змінилась би ситуація.

Задача 2. Інженер Томацький О. 23 листопада 2019 року йдучи з роботи додому через парк виявив на дорозі золотий ланцюжок з кулоном. 24 листопада 2019 року Томацький О. повідомив про знахідку в Національну поліцію.

За яких умов і з якого моменту Томацький О. може набути право власності на знахідку?

У випадку, якщо буде встановлен власник, яке право набуває Томацький О.?

Задача 3. Сім'я Потороських у складі чотирьох осіб, з яких двоє це малолітні діти вирішили придбати трьохкімнатну квартиру. Через деякий час, подружжя Потороських заявили про розірвання шлюбу. Дружина запропонувала чоловіку віддати його частку дітям, аргументуючи це тим, що у

батьків Потороського є власний будинок, описав цю ситуацію і в позові. Чоловік не з'являвся на судові засідання і суд, розглядаючи справу в його відсутності, прийняв рішення щодо задоволення позову на користь Потороської.

Розв'язить задачу, чи правильне рішення прийняв суд.

Спеціалізована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 21-22. Ст. 144 (зі змін. та доп.).
3. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6.
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.03.2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40/4042/.
6. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384 (зі змін. та доп.).
7. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 49. Ст. 682 (зі змін. та доп.).
8. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 30. Ст. 1097 (зі змін. та доп.).
9. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб підприємців: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31.
10. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36.
11. Про засади державної мовної політики: Закон України від 03.07.2012 р. № 5029-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 23.
12. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР.
13. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 450. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40.

Судова практика:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням товариства обмеженою відповідальністю «Міжнародний фінансово-правовий консалтинг» про офіційне тлумачення частини третьої статті 99 Цивільного кодексу України від 12.01.2010 р. № 1-рп 2010. *Офіційний вісник України*. 2010. № 3. Ст. 113.

2. Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації Вищого господарського суду України від 28.12.2007 р. № 04-514. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 1.

3. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 р. № 13. *Вісник Верховного Суду України*. 2008. № 11.

4. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 р. № 01-8211. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 3.

Підручники, навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Алексеева Ю. Визначення обсягу господарської правосуб'єктності приватного підприємства. *Правничий часопис Донецького університету*. 2009. № 1-2. С. 70-73.

2. Бобкова А., Гусарова О. Про установчі документи корпорацій. *Правничий часопис Донецького університету*. 2014. № 1 (11). С. 21-24.

3. Борисова В. Теорії сутності юридичної особи: історія і сучасність. *Вісник Академії правових наук України*. 2021. № 4. С.117-130.

4. Вінник О. М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення: монографія. К. : Атіка, 2013. 352 с.

5. Гринюк Р. Загальні засади правового статусу комунальних підприємств. *Правничий часопис Донецького університету*. 2010. № 2. С. 19-21.

6. Дзера О. В. Договірне право України. Загальна частина. К. : Юрінком Інтер, 2018. 896 с.

7. Дзера О. В. Договірне право України. Особлива частина. К. : Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.

ТЕМА 6. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ДОГОВОРИ

Семінарське заняття № 6 – 2 год.

План:

1. Поняття, функції цивільно-правових договорів. Зміст свободи договору.
2. Класифікація договорів. Основний та попередній договори.
3. Вільні та публічні договори. Ознаки публічних договорів. Взаємоузгоджені та договори приєднання.
4. Договори за участю третіх осіб.
5. Зміст договору. Істотні умови договору.
6. Поняття та стадії укладення договорів.
7. Місце та момент укладення договору.
8. Особливості укладення деяких видів договорів (на аукціонах, біржах, тощо).
9. Зміна та розірвання договорів.

Методичні вказівки для підготовки до семінарського заняття

Цивільно-правовий договір – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. На відміну від договорів публічно-правового характеру, що укладаються між державою та громадянами або між державами, цивільно-правові договори укладаються між рівноправними суб'єктами на основі принципу свободи договору.

Цивільно-правові договори регулюються цивільним законодавством і можуть стосуватися різних сфер життя, таких як купівля-продаж, найм (оренда), послуги, позики тощо. У таких договорах сторони визначають свої права та обов'язки, умови виконання зобов'язань, розмір винагороди та інші істотні умови правочинів.

Цивільно-правові договори можна класифікувати за різними критеріями. Основними критеріями класифікації є:

Залежно від розподілу обов'язків між сторонами розрізняють:

- односторонні,
- двосторонні,
- багатосторонні.

Залежно від наявності зустрічного відшкодування розрізняють:

- відплатні,
- безоплатні.

За формою укладення договори поділяються:

- усні,
- письмові прості,
- письмові нотаріальні.

Залежно від моменту, з якого договір вважається укладеним, розрізняють:

– ***консенсуальні*** – вважаються укладеними з моменту, як тільки сторони досягли згоди по всіх істотних умовах договору, що має знайти відображення у формі, яка передбачена для даного виду договору;

– ***реальні*** – є дійсними лише після вчинення на основі досягнутої згоди певної дії з передачі предмета договору (перевезення вантажу, позика, дарування).

З урахуванням значення договору для визначення кола повноправних учасників розрізняють:

– основні договори,

– договори приєднання.

Основний договір є первісною і головною підставою визначенні прав і обов'язків учасників зобов'язання. Значення договору ***приєднання*** полягає в тому, що його умови визначені однією із сторін у формулярах або в інших стандартних формах і можуть бути прийняті другою стороною не інакше, як шляхом приєднання до запропонованого договору в цілому.

Зміст договору визначається конкретними домовленостями сторін і може включати такі основні елементи:

1. Предмет договору: Опис того, що саме сторони зобов'язуються робити або надавати одна одній.

2. Умови виконання: Визначення порядку і термінів виконання зобов'язань, умови прийняття та припинення договору.

3. Вартість (ціна): Установлення фінансових аспектів зобов'язань, включаючи ціну товару або послуги, умови оплати, можливість зміни ціни тощо.

4. Відповідальність сторін: Визначення відповідальності сторін за порушення умов договору, штрафні санкції, обмеження відповідальності тощо.

5. Забезпечення виконання: Умови щодо забезпечення виконання зобов'язань, наприклад, використання застави, гарантій, завдатку тощо.

Істотні умови договору є тими, які без них договір не може існувати або набути чинності. Наприклад, у договорі купівлі-продажу істотними умовами можуть бути вказані предмет купівлі-продажу, асортимент тощо. В разі порушення істотних умов сторони можуть вимагати розірвання договору або компенсації збитків.

Надайте визначення таких понять:

Цивільно-правовий договір, свобода договору, публічний договір, договір приєднання, договори за участю третіх осіб, оферта, акцепт, істотні умови договору.

Скласти схеми:

- *Класифікації цивільно-правових договорів за формою.*
- *Правове регулювання відповідальності за порушення умов цивільно-правового договору.*
- *Методи забезпечення виконання зобов'язань у цивільно-правових договорах.*
- *Основні елементи цивільно-правового договору.*
- *Визначення істотних умов цивільно-правового договору.*

Теми для написання рефератів:

1. Поняття та класифікація цивільно-правових договорів.
2. Історичний розвиток цивільно-правових договорів.
3. Основні принципи укладення цивільно-правових договорів.
4. Особливості укладення та виконання договорів у сфері нерухомості.
5. Проблеми визначення істотних умов цивільно-правових договорів.
6. Міжнародні цивільно-правові договори: особливості укладення та виконання.
7. Вплив сучасних технологій на формування та виконання цивільно-правових договорів.
8. Правове регулювання договорів про купівлю-продаж нерухомості: проблеми та перспективи.
9. Вплив змін у законодавстві на укладення та виконання цивільно-правових договорів.
10. Роль медіації у вирішенні спорів, пов'язаних з цивільно-правовими договорами.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Що таке цивільно-правовий договір та які його основні характеристики?
2. Які основні принципи лежать в основі укладення цивільно-правових договорів?
3. Які основні вимоги до форми укладення цивільно-правового договору?
4. Які види цивільно-правових договорів існують з погляду їх класифікації за предметом?
5. Що означає істотність умов договору і які умови вважаються істотними?
6. Які правові наслідки порушення істотних умов цивільно-правового договору?
7. Які основні види відповідальності сторін за порушення умов договору?
8. Як визначається вартість (ціна) товару або послуги у цивільно-правовому договорі?
9. Які методи забезпечення виконання зобов'язань можуть бути використані у цивільно-правових договорах?
10. Які права та обов'язки виникають для сторін при укладенні цивільно-правового договору?

Тестові завдання:

1. *Правочин – це:*

- а) дія особи, що спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків;
- б) діяльність що тягне за собою юридичні наслідки;
- в) цивільно-правовий договір;
- г) контракт.

2. *Зміст будь-якого цивільно-правового обов'язку:*

- а) права та обов'язки;
- б) тільки обов'язки;
- в) тільки права;
- г) зобов'язання.

3. *Концесуальні договори набувають юридичної сили з моменту:*

- а) досягнення згоди з основних умов договору;
- б) днів, після дня підписання;
- в) смерті;
- г) 30 днів після підписання договору;

4. *Коли не допускаються усні договори позики для фізичних осіб:*

- а) 10 неоподаткованих мінімумів доходів громадян;
- б) 5 неоподаткованих мінімумів доходів громадян;
- в) 2 неоподаткованих мінімумів доходів громадян;
- г) 3 неоподаткованих мінімумів доходів громадян;

5. *Коли не допускаються усні договори позики для юридичних осіб:*

- а) 6 неоподаткованих мінімумів доходів громадян;
- б) ніколи;
- в) 5 неоподаткованих мінімумів доходів громадян;
- г) жодна відповідь не вірна

6. *Тверда ціна встановлена в момент підписання її підлягає зміни*

протягом:

- а) одного року;
- б) 2 років;
- в) 3 років;
- г) шести місяців.

7. *Договір купівлі-продажу:*

- а) двосторонній;
- б) односторонній;
- в) багатосторонній;
- г) волевиявлення однієї сторони без волевиявлення іншої сторони.

8. *Неустойка що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання:*

- а) альтернативна неустойка;
- б) штраф;
- в) пеня;
- г) заміна неустойки.

9. Домовленість двох або більше сторін, спрямований на встановлення, зміну, або припинення цивільно-правових обов'язків, називається:

- а) договір;
- б) цивільно-правовий договір;
- в) концептуальний договір;
- г) реальний договір.

10. Функції договору:

- а) регулятивна, ініціативна, захисна;
- б) виховна, охоронна;
- в) оцінна, регулятивна;
- г) охоронна, статична

Задача 1. Рідні сестри отримали в спадок від бабусі приватний будиночок в рівних частках. Старша сестра Малиновська оформила договір дарування стосовно своєї частки для свого чоловіка. Молодша сестра дізнавшись про договір дарування одразу звернулась до суду з позовом щодо визнання договору недійсним, вважаючи, що Малиновська не мала права без її згоди розпоряджатися спільною власністю порушив тим самим її переважне право на купівлю частки будинка.

Розв'яжіть задачу, чи підпадає даний позов задоволенню?

Задача 2. Відповідно до рішення від 26 квітня 2018 року виконавчого комітету Хмельницької міської ради щодо ухвалення підвищення оплати для населення з приводу послуг утримання багатоквартирних будинків і прибудинкових територій. Хмельницьке комунальне підприємство «Південний Буг» відправило жителям будинків, розрахунки щодо оплати житлово-комунальних послуг, які обслуговуються ХКП.

В розрахунках було проведено обчислення розцінок стосовно послуг з урахування нових тарифів з 1 лютого 2018 року. У зв'язку з таким перерахунком у жителів виникла заборгованість. Частина жителів звернулась до ХКП «Південний Буг» з вимогою пояснень пов'язаних з розрахунками. Працівники ХКП, пояснили, що відповідно рішенню міської ради, комунальні підприємства повинні були зробити обчислення на підставі нових тарифів з 1 лютого 2018.

Проаналізуйте детально ситуацію і надайте відповідь.

Задача 3. Розберіть, охарактеризуйте змодельовані ситуації з точки зору цивільного права.

1. Володимир заключив договір купівлі-продажу двох-кімнатної квартири з Михайлом.

2. Суд ухвалив рішення щодо права власності Петра стосовно збудованого самовільно дачного будиночка.

3. Олександр знайшов золоту каблучку і здав знахідку в відділення Національної поліції.

4. Сергій уклав спадковий договір, згідно якого все майно переходить у власність його дружини.

5. Запорізький виконавчий комітет міської ради надав ордер Павлу на квартиру.

6. Василь отримав дозвіл на продаж однокімнатної квартири від органу опіки і піклування де дванадцятирічний хлопець, його син, є власником даної квартири.

7. Іван написав книгу в 2-х томах присвячену історії Черновецької області.

Надайте ґрунтовну відповідь стосовно юридичних фактів щодо кожної ситуації.

Спеціалізована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 21-22. Ст. 144 (зі змін. та доп.).

3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Судова практика:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням товариства обмеженою відповідальністю «Міжнародний фінансово-правовий консалтинг» про офіційне тлумачення частини третьої статті 99 Цивільного кодексу України від 12.01.2010 р. № 1-рп 2010. *Офіційний вісник України*. 2010. № 3. Ст. 113.

2. Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації Вищого господарського суду України від 28.12.2007 р. № 04-514. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 1.

3. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 р. № 13. *Вісник Верховного Суду України*. 2008. № 11.

4. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 р. № 01-8211. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 3.

Підручники, навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Алексій Р. В., Рогач О. Я. Зловживання свободою договору в контексті правочинів із вадами волі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2017. № 45(1). С. 74-79.

2. Гаргат І. М. Поняття несправедливих умов договору. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2021. № 55. С. 3-13.

3. Гребенюк В. І., Дзера О. В., Іванова О. С. та ін. Цивільне право України: Особлива частина: підручник. К. : Юридична думка, 2019. 864 с.
4. Гребенюк В. І., Дзера О. В., Іванова О. С. та ін. Цивільне право України: Загальна частина: підручник. К. : Юридична думка, 2015. 672 с.
5. Дзера О. В. Деякі проблеми правового регулювання цивільно-правових договорів. *Юридичний вісник*. 2017. № 4. С. 14-21.
6. Дзера О. В. Договірне право України. Особлива частина. К., 2018. 1200 с.
7. Дзера О. В. Цивільне право України. Особлива частина: підручник. К. : Юридична думка, 2017. 744 с.
8. Дзера О. В. Цивільне право України: Особлива частина: підручник: у 2 т. К. : Юридична думка, 2018. Т. 1. 608 с.
9. Дзера О. В. Цивільне право України: Особлива частина: підручник: у 2 т. К. : Юридична думка, 2016. Т. 1. 736 с.
10. Дзера О. В. Цивільне право України: Особлива частина: підручник: у 2 т. К. : Юридична думка, 2016. Т. 2. 800 с.
11. Дзера О. В., Кузнецова Н. С., Майданик Р. А. Цивільне право України: Загальна частина: підручник (5-те вид.). К. : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2017. 976 с.
12. Загорняк Н. Б. Сучасні проблеми відповідальності за умисне невиконання підприємцем договірних. *Вісник Академії адвокатури України з обов'язань*. 2018. № 15(1-2). С. 62-68.
13. Іванов Ю. Ф., Куриліна О. В., Іванова М. В. Цивільне право України: навч. посібник (у 2-х т.). К., 2019. Т. 2. 346 с.
14. Іванова О. С. Договір як підстава виникнення цивільних прав та обов'язків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2016. № 31(2). С. 10-14.
15. Іванова О. С. Цивільне право України: Особлива частина: підручник. К. : Алерта, 2021. 560 с.
16. Кузнецова Н. С., Дзера О. В., Іванова О. С. та ін. Цивільне право України: Особлива частина: підручник. К. : Юрінком Інтер, 2020. 960 с.
17. Никончук Н. С., Коробцова Н. В. Відшкодування моральної шкоди у договірних зобов'язаннях: аналіз правозастосовної практики. *Молодий вчений*. 2021. № 4(1). С. 102-105.
18. Панченко С. С. Невизначений строк дії договору та його вплив на цивільно-правові зобов'язання. *Університетські наукові записки*. 2016. № 1. С. 130-140.
19. Пономарьова Т. Деякі аспекти укладання договору з порушенням письмової форми. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 2. С. 29-32.
20. Сібільов М. М. Загальна характеристика нікчемних правочинів (договорів). *Проблеми законності*. № 55. 2015. С. 45.
21. Спасибо-Фатєєва І. Актуальні питання форми правочинів (теоретико-практичний аспект). *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 8. С. 31-33.

22. Спасибо-Фатєєва І. Проблемні аспекти недійсних правочинів (на прикладі договору міни акцій). *Підприємництво, господарство і прав.* 2015. № 7. С. 29-32.

23. Федорчук Д. Е. Новели законодавства щодо підстав визнання правочинів недійсними. *Юридичний радник.* 2016. № 3. С. 97-103.

24. Шевченко Я. М. Цивільне право України: Академічний курс: у 5 т. К. : Юрінком Інтер, 2017. Т. 3. 848 с.

25. Шиманська Н. С. Поняття та правова природа внесення змін до договору. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України.* 2021. № 55. С. 64-77.

26. Шиманська Н. С. Реалізація сторонами права змінювати умови договірної зобов'язання. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України.* 2020. № 52. С. 134-139.

27. Шишка Р. Б. Цивільне право України: підручник: у 2 част. (2-ге вид., перероб. і доп.). К., 2018. Ч. 1. 736 с.

ТЕМА 7. ДОВОРИ ПРО ПЕРЕДАЧУ МАЙНА У ВЛАСНІСТЬ

Семінарське заняття № 7 – 2 год.

План:

1. Договір купівлі-продажу. Зміст договору купівлі-продажу.
2. Сторони договору їх права та обов'язки. Строк та момент виконання обов'язку продавця передати товар. Правові наслідки порушення умов договору щодо кількості, асортименту, якості товару.
3. Гарантійні строки. Ціна і оплата товару. Продаж товару у кредит. Особливості купівлі-продажу товару на біржі.
4. Поняття та особливості договору роздрібної купівлі-продажу. Продаж товару за зразками. Продаж товарів з використанням автоматів. Договір з умовою про доставку товару покупцеві. Поняття договору найму-продажу.
5. Поняття, сторони, порядок і форма укладання договору поставки. Істотні умови та зміст договору.
6. Зміна і розірвання договору поставки.
7. Загальна характеристика договору контрактації сільськогосподарської продукції.
8. Загальна характеристика договору дарування.
9. Загальна характеристика договору договору довічного утримання.

Методичні вказівки для підготовки до семінарського заняття

Договір купівлі-продажу є одним з найбільш поширених типів цивільно-правових правочинів, за яким продавець зобов'язується передати річ (майно) у власність покупцю, а покупець зобов'язується сплатити за цю річ встановлену ціну.

Основні елементи договору купівлі-продажу включають:

Сторони договору: Ідентифікація продавця та покупця, включаючи їх повні імена, адреси та контактні дані.

Предмет правочину: Опис майна, яке передається у власність (нерухомість, рухоме майно, права вимоги тощо),

Ціна: Узгоджена між сторонами ціна за майно, яку покупець зобов'язаний сплатити продавцю за переданий йому предмет правочину.

Умови оплати та доставки: Умови щодо строки та способи оплати ціни, а також умови щодо доставки майна, якщо вони передбачені.

Порядок передачі власності: Умови та момент передачі права власності на майно від продавця до покупця.

Гарантії та відповідальність сторін: Умови стосовно гарантій якості майна, відповідальності сторін за порушення умов договору та інші важливі аспекти.

Правові наслідки порушення договору: Визначення наслідків, які можуть виникнути у разі порушення будь-якої з умов договору купівлі-продажу.

Підписи та підтвердження: Підписи сторін договору та будь-які інші дії, що підтверджують укладення та прийняття пропозиції.

Договір купівлі-продажу є важливим інструментом для регулювання підприємницьких та особистих відносин між сторонами та є основою для здійснення власних прав та обов'язків щодо майна.

Роздрібна купівля-продаж є одним з найбільш розповсюджених договорів серед суб'єктів цивільних правовідносин, що обумовлено необхідністю постійного задоволення особистих, домашніх потреб шляхом придбання товарів. Договір купівлі-продажу, безумовно, є одним з найефективніших засобів взаємозв'язку виробництва і споживання, регулятором нормального функціонування господарського комплексу країни. Він може укладатися між громадянами, між організаціями (підприємствами, установами), а також між організаціями і громадянами, що свідчить про його універсальність. За договором купівлі-продажу продавець зобов'язується передати покупцеві майно у власність або повне господарське відання чи оперативне управління, а останній зобов'язується прийняти це майно і сплатити за нього обумовлену угодою грошову суму.

Договір поставки є одним з найважливіших типів договорів у сфері бізнесу. Він регулює відносини між постачальником та покупцем стосовно постачання товарів або послуг.

Сторонами у договорі є постачальник (продавець) і покупець. **Постачальник** – це особа або організація, що здійснює поставку товарів або надає послуги. **Покупець** – це особа або організація, яка придбає товари або послуги від постачальника.

Договір поставки може бути укладений у **письмовій формі, усно або у формі електронного документа** відповідно до законодавства.

Істотні умови договору поставки включають визначення товарів або послуг, ціни, умови поставки, терміни, умови оплати, гарантії, відповідальність сторін, права та обов'язки сторін тощо. Зміст договору також може включати специфікації товарів, умови доставки, умови страхування, правила повернення товару або відміни угоди.

Важливо, щоб договір поставки був укладений чітко та зрозуміло для обох сторін, і щоб всі його умови були взаємно прийняті та відповідали законодавству.

За договором контрактації сільськогосподарської продукції виробник сільськогосподарської продукції зобов'язується виробити визначену договором сільськогосподарську продукцію і передати її у власність заготівельникові (контрактанту) або визначеному ним одержувачеві, а заготівельник зобов'язується прийняти цю продукцію та оплатити її за встановленими цінами відповідно до умов договору.

Основні характеристики договору контрактації сільськогосподарської продукції включають:

Договір визначає обсяг продукції, який сільськогосподарський виробник зобов'язується вирощувати або виробляти, а також його якісні та кількісні характеристики, визначає умови поставки продукції, включаючи місце, терміни та умови доставки.

Договір встановлює ціну за продукцію та умови її оплати. Ціна може бути фіксованою або залежати від ринкових умов також визначаються права та обов'язки сторін, та умови відповідальності в разі невиконання умов договору.

Договір може містити положення про гарантії якості або виробництва продукції. Визначається строк дії договору та умови його продовження або припинення, може передбачати обов'язки щодо страхування продукції від ризиків втрати або пошкодження під час транспортування або зберігання.

Договір дарування є юридичним актом, в якому одна сторона, названа дарувальником, передає іншій стороні, названому обдаровуваний, право власності на річ або інше майно без отримання будь-якої винагороди чи компенсації. Основною метою договору дарування є передача майна від дарувальника до одержувача на безплатній основі з визначеними умовами.

Загальні характеристики цього виду договору:

Договір містить інформацію про дарувальника (тобто особу, яка дарує майно) і обдаровуваного (особу, яка отримує майно в дар), в договорі визначається конкретне майно (нерухомість, рухоме майно, гроші, цінні папери тощо), яке передається в рамках договору дарування.

Договір може включати умови щодо механізму передачі майна, такі як дата, місце та спосіб передачі, він не передбачає жодної винагороди чи компенсації від одержувача дару.

Договір може містити різноманітні умови та обмеження, такі як обов'язок дарувальника надати дарувальнику повну власність на майно, обмеження використання майна тощо.

Договір дарування предметів особистого користування та побутового призначення може бути укладений усно, договір дарування нерухомої речі укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню.

Договір дарування може мати важливе значення для передачі майна між родичами, друзями або благодійними організаціями, а також для планування спадщини та розподілу майна.

За договором довічного утримання (догляду) одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно.

Предмет договору довічного утримання полягає в обов'язку набувача забезпечувати утримання відчужувача протягом усього його життя. Це може включати в себе виплату певної суми грошей, надання житла, харчування, медичну допомогу та інші види підтримки в залежності від умов договору.

Сторонами договору довічного утримання є:

Набувач: Їм може бути фізична особа або юридична особа, яка зобов'язується забезпечувати відчужувача протягом усього його життя.

Відчужувачем може бути особа, яка отримує утримання від набувача. Цією особою може бути фізична особа незалежно від її віку та стану здоров'я.

Ці дві сторони укладають домовленість між собою, де визначаються всі умови надання та отримання утримання, права і обов'язки кожної сторони, а також інші важливі аспекти договору.

Форма договору законодавством прямо передбачена, що договір довічного утримання має бути укладений у письмовій формі та бути нотаріально посвідченим.

Обов'язки сторін за договором довічного утримання (догляду). Виконання договору полягає у надання всіх видів матеріального забезпечення у натурі відповідно до змісту договору. При укладанні договору довічного утримання сторони повинні визначити всі види матеріального забезпечення, обсяг, способи та форми догляду, їх періодичність, якість та зміст.

Припинення договору довічного утримання

Смерть відчужувача майна є однією з умов припинення договору довічного утримання. Договір довічного утримання може бути розірваний лише на підставі рішення суду.

Надайте визначення таких понять:

Загальна характеристика договору міни. Поняття договору дарування. Предмет, форма, сторони договору дарування. Сторони у договорі дарування, їх права та обов'язки. Розірвання договору дарування. Пожертва й права жертвувача. Поняття, форма і сторони договору ренти. Забезпечення виплати ренти і відповідальність за прострочення виплати ренти. Поняття договору довічного утримання (догляду). Форма, сторони і особливості договору довічного утримання. Обов'язки сторін за договором довічного утримання. Припинення договору довічного утримання й правові наслідки розірвання договору довічного утримання.

Скласти схеми:

- *Забезпечення виконання зобов'язань за договорами про передачу майна у власність.*
- *Основні види договорів про передачу майна: купівля-продаж, дарування, обмін тощо.*
- *Правова відповідальність сторін за порушення умов договорів про передачу майна у власність.*
- *Правового регулювання договорів дарування майна.*
- *Схема основних прав та обов'язків сторін у договорах про передачу майна у власність.*

Теми для написання рефератів:

1. Особливості правового регулювання договорів купівлі-продажу майна у власність.
2. Особливості укладення та виконання договорів на передачу нерухомості.
3. Правове регулювання договорів купівлі-продажу автомобілів та транспортних засобів.
4. Вплив ринкових умов на укладення та виконання договорів на передачу майна у власність.
5. Договори купівлі-продажу майна у власність: правові аспекти захисту споживачів.
6. Особливості укладення договорів на передачу майна у власність за участю іноземних сторін.
7. Правове регулювання договорів на передачу майна у власність в умовах кризових ситуацій та надзвичайних обставин.
8. Правові аспекти договорів на передачу майна у власність у сфері інтелектуальної власності.
9. Особливості укладення та виконання договорів на передачу майна у власність в сфері мистецтва та культури.
10. Вплив міжнародного права на укладення та виконання договорів на передачу майна у власність.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Що таке договір на передачу майна у власність та які його основні характеристики?
2. Які основні види договорів на передачу майна у власність існують з погляду їх предмету?
3. Які права та обов'язки виникають у сторін при укладенні договорів на передачу майна?
4. Які особливості правового регулювання договорів купівлі-продажу майна у власність?
5. Які умови вважаються істотними у договорах на передачу майна у власність?
6. Які права та обов'язки покупця та продавця визначаються законодавством при укладенні договорів купівлі-продажу майна?
7. Які методи забезпечення виконання зобов'язань можуть бути застосовані у договорах на передачу майна у власність?
8. Які різновиди забезпечення виконання зобов'язань можуть бути використані у договорах на передачу майна?
9. Як впливає поняття «публічна оферта» на укладення договорів на передачу майна у власність?
10. Як визначається термін виконання зобов'язань у договорах на передачу майна та які правові наслідки порушення термінів?

Тестові завдання:

1. За договором купівлі-продажу одна сторона-продавець, а інша:

- а) гарант;
- б) беніфіціар;
- в) покупець;
- г) принципал.

2. Предметом договору купівлі-продажу може бути:

- а) майнові права;
- б) право вимоги з особистим характером;
- в) послуга;
- г) будівельні роботи.

3. Кому належить право продажу товару:

- а) споживачу;
- б) гаранту;
- в) державі;
- г) власнику.

4. Договір роздрібної купівлі-продажу є:

- а) публічним;
- б) приватним;
- в) змішаним;
- г) нікчемним.

5. Хто має право вимагати за договором купівлі-продажу, повернення товару, якщо покупець прострочив оплату товару:

- а) продавець;
- б) поручитель;
- в) гарант;
- г) принципал.

6. Не може бути предметом договору дарування:

- а) рухома річ;
- б) нерухома річ;
- в) цінні папери;
- г) особисті права

7. До вимог про розірвання договору дарування застосовується позовна давність протягом:

- а) 5 років;
- б) 3 років;
- в) 6 місяців;
- г) 1 року.

8. Форма договору ренти:

- а) письмова;
- б) усна;
- в) змішана;
- г) на вибір сторін.

9. Сторонами у договорі ренти можуть бути:

- а) тільки фізичні особи;
- б) тільки юридичні особи;
- в) фізичні особи або юридичні особи;
- г) держава

10. Рента виплачується (за договором ренти):

- а) після закінчення кожного календарного кварталу (якщо інше не встановлене договором ренти);
- б) кожного місяця;
- в) раз на рік (якщо інше не встановлене законом);
- г) за фактичним використанням приміщення.

Задача 1. Під час навального вітру з дощем і сильною грозою, загорівся приватний будиночок від удару блискавки. Будинок був застрахований власником паном Тарасом.

Грунтовно розкрийте юридичні факти даної ситуації із зазначенням і аналізом юридичних наслідків.

Задача 2. Чоловік Марії В. загинув в автокатастрофі. Вагітна Марія В. звернулась в державну нотаріальну контору з приводу оформленням спадкових прав. Розтлумачте статті Цивільного кодексу України 1216, 1219, 1222, 1268, 1296.

Чи вважається зачата дитина за життя сподкодавця, правоздатною і спадкоємцем?

Задача 3. П'ятеро хлопців дванадцяти і тринадцяти років грали в футбол. У процесі гри, м'ячом було розбито вікно у приватному будинку Морощко, завдана шкода нараховувала 1560 гривень.

Розтлумачте статті Цивільного Кодексу 1166, 1178, 1181 та зазначте суб'єктів цивільної відповідальності з приводу завданої шкоди.

Спеціалізована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 21-22. Ст. 144 (зі змін. та доп.).
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Судова практика:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням товариства обмеженою відповідальністю «Міжнародний фінансово-правовий консалтинг» про офіційне тлумачення частини третьої статті 99 Цивільного кодексу України від 12.01.2010 р. № 1-рп 2010. *Офіційний вісник України*. 2010. № 3. Ст. 113.

2. Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації Вищого господарського суду України від 28.12.2007 р. № 04-514. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 1.

3. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 р. № 13. *Вісник Верховного Суду України*. 2008. № 11.

4. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 р. № 01-8211. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 3.

Підручники, навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Гоголіна Г. В. Місце електронного договору купівлі-продажу в системі договорів торгівлі. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 3. С. 158-161.

2. Гудима М. М. Перехід права власності на підставі договору купівлі продажу: декілька правових нюансів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2021. № 63. С. 130-135.

3. Дзера О. В. Деякі проблеми правового регулювання договорів на передачу майна у власність. *Юридичний вісник*. 2017. № 4. С. 14-21.

4. Дзера О. В. Договір купівлі-продажу: монографія. К. : Юридична думка, 2017. 288 с.

5. Дзера О. В. Договірне право України. Особлива частина. К., 2018. 1200 с.

6. Дзера О. В. Цивільне право України: Особлива частина: підручник: у 2 т. К. : Юридична думка, 2018. Т. 1. 608 с.

7. Дзера О. В., Кузнєцова Н. С., Майданик Р. А. Цивільне право України: Загальна частина: підручник (5-те вид.). К. : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2017. 976 с.

8. Іванов Ю. Ф., Куриліна О. В., Іванова М. В. Цивільне право України: навч. посібник: у 2-х т. К., 2019. Т. 2. 346 с.

9. Іванова О. С. Договір дарування: монографія. К. : Юридична думка, 2016. 240 с.

10. Іванова О. С. Договір як підстава виникнення цивільних прав та обов'язків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2016. № 31(2). С. 10-14.

11. Луць В. В. Поняття та види договорів на передачу майна у власність. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2015. № 1. С. 5-10.

12. Марич Х. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 3. С. 87-92.

13. Пожоджук Р. В. Особливості цивільно-правової відповідальності постачальника електричної енергії за договором постачання електричної енергії через приєднану мережу. *Приватне право і підприємництво*. 2016. № 15. С. 107-111.
14. Пожоджук Р. В. Свобода договору в аспекті споживчих відносин. *Приватне право і підприємництво*. 2020. № 20. С. 106-111.
15. Севрюкова І. Ф Проблеми визначення та характеристики договірних підстав обмеження та обтяження права власності на нерухоме майно. *Правова держава*. 2021. № 32. С. 341-348.
16. Цопіна Н. Договір довічного утримання (догляду): питання правової характеристики. *Юридична Україна*. 2017. № 4. С. 34-40.
17. Цопіна Н. Л. Майно як об'єкт договору довічного утримання. *Юридична Україна*. 2017. № 7-8. С. 21-26.
18. Шишка Р. Б. Цивільне право України: підручник: у 2 част. (2-ге вид., перероб. і доп.). К., 2018. Ч. 1. 736 с.
19. Ющенко М. С., Кочина О. С. Проблемні питання договору дарування на майбутнє. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2021. № 63. С. 178-182.

ТЕМА 8. ДОГОВОРИ ПРО ПЕРЕДАЧУ МАЙНА У КОРИСТУВАННЯ

Семінарське заняття № 8 – 2 год.

План:

1. Поняття та предмет договору найму. Строк договору найму.
2. Права та обов'язки сторін. Права третіх осіб на річ, передану у найм.
3. Поняття договору піднайму. Припинення договору найму.
4. Основні різновиди договору найму (оренди).
5. Договір прокату. Предмет та особливості договору прокату. Плата за прокат речі. Особливості договору прокату.
6. Договір найму (оренда) земельної ділянки.
7. Найм будівлі або іншої споруди. Порядок державної реєстрації договору будівлі або споруди, плата за користування.
8. Найм (оренда) транспортного засобу. Особливості найму транспортного засобу з екіпажем.

Методичні вказівки для підготовки до семінарського заняття

Договір найму (оренди) – це двостороння, консенсуальна, оплатна, строкова цивільно-правова угода, згідно з якою наймодавець зобов'язується передати наймачеві майно у користування за плату на певний строк, а наймач зобов'язується користуватися ним за цільовим призначенням та сплачувати орендну плату.

Предметом договору найму є речі, визначені індивідуальними ознаками(транспортні засоби, нерухомість, обладнання, інші речі).

Майнові права (право користування земельною ділянкою, право на отримання орендної плати, інші майнові права).

Строк договору найму:

Строковий: Визначається сторонами. Не може перевищувати 5 років, а для договору оренди земельної ділянки – 50 років. Може бути продовжений за згодою сторін.

Безстроковий: Може бути розірваний будь-якою стороною в будь-який час. Наймач має переважне право на поновлення договору.

Права та обов'язки сторін договору найму: Права та обов'язки наймодавця: Передати наймачеві річ у найм у комплекті, У придатному для користування стані, відповідати за недоліки речі, не чинити перешкод наймачеві у користуванні річчю, здійснювати капітальний ремонт речі, відшкодувати наймачеві збитки, завдані неправомірним відібранням речі.

Права та обов'язки наймача: користуватися річчю за цільовим призначенням, дотримуватися правил користування річчю, своєчасно сплачувати орендну плату, здійснювати поточний ремонт речі, повідомити наймодавця про недоліки речі, повернути річ наймодавцеві у належному стані

Договір прокату – це договір, за яким наймодавець, який здійснює підприємницьку діяльність з передання речей у найм, передає або зобов'язується передати рухому річ наймачеві у користування за плату на певний строк.

Правова характеристика – двосторонній, оплатний, може бути як реальний так і консенсуальний, приєднання (оскільки наймодавець встановлює типові умови договору прокату), публічний. **Істотні умови договору** – предмет, плата за користування (тарифи, які встановлює наймодавець), строк.

За договором найму (оренди) земельної ділянки наймодавець зобов'язується передати наймачеві земельну ділянку на встановлений договором строк у володіння та користування за плату.

Земельна ділянка може передаватись у найм разом з насадженнями, будівлями, спорудами, водоймами, які знаходяться на ній, або без них.

Предмет найму (оренди): Чіткий опис земельної ділянки, включаючи її місцезнаходження, розміри, межі, призначення і можливі обмеження використання. **Термін найму (оренди):** Визначення тривалості договору, включаючи дату початку і закінчення орендного періоду, а також умови продовження, якщо передбачається. **Орендна плата:** Сума, яку орендар має сплатити за користування земельною ділянкою, та умови її виплати (щомісячно, щорічно і т.д.). **Права та обов'язки сторін:** Обов'язки орендодавця щодо підтримки в належному стані земельної ділянки та права орендаря на користування ділянкою відповідно до умов договору.

Договір найму (оренди) будівлі або іншої споруди - це цивільно-правова договір, згідно з яким наймодавець (орендодавець) зобов'язується передати наймачеві (орендарю) будівлю або іншу споруду у володіння та користування за плату на певний строк, а наймач (орендар) зобов'язується використовувати її за цільовим призначенням та сплачувати орендну плату.

Сторонами цього договору є наймодавець і наймач. Ними можуть виступати фізичні та юридичні особи, держава, органи місцевого самоврядування.

Наймодавець – особа, яка є власником або володіє будівлею, капітальною спорудою чи їх окремою частиною на іншому праві й передає цей об'єкт тимчасове, оплатне володіння та користування.

Наймач отримує об'єкт у встановленому законом порядку і зобов'язаний сплачувати за його використання обумовлену договором плату.

Предметом договору найму будівлі (споруди) є будівлі, капітальні споруди, нежитлові приміщення та інші їх окремі частини.

ЦК України встановлює **обов'язкову письмову форму** договору найму будівлі, іншої капітальної споруди або їх окремої частини. Якщо цей договір укладається строком **на три роки і більше**, він підлягає **нотаріальному посвідченню**.

Договір найму (оренди) транспортного засобу – це цивільно-правовий договір, згідно з яким наймодавець (орендодавець) зобов'язується передати наймачеві (орендарю) транспортний засіб у володіння та користування за плату на певний строк, а наймач (орендар) зобов'язується використовувати його за цільовим призначенням та сплачувати орендну плату.

Предметом договору, можуть бути повітряні, морські, річкові судна, а також наземні самохідні транспортні засоби.

Сторонами договору найму (оренди) транспортного засобу виступають **наймодавець** (орендодавець) і **наймач** (орендар).

Форми договору найму (оренди) транспортного засобу. Незалежно від строку, вартості майна такий договір завжди має бути укладений у **письмовій формі**. Договір найму транспортного засобу за участю фізичної особи підлягає також **нотаріальному посвідченню**.

Надайте визначення таких понять:

Поняття та предмет договору найму. Договір прокату. Права третіх осіб на річ, передану у найм. Договір піднайму. Договір лізингу. Договір позички.

Скласти схеми:

- *Особливості правового регулювання договору (найму) оренди ?*
- *Особливості правового регулювання договору позички?*
- *Особливості правового регулювання договору довічного утримання?*
- *Особливості правового регулювання договору найму (оренди) транспортного засобу.*
- *Механізми відповідальності за порушення умов договору передачі майна у користування.*

Теми для написання рефератів:

1. Договіри на передачу майна у користування: поняття, види, особливості.
2. Правове регулювання договорів на передачу майна у користування.
3. Порядок укладення договорів на передачу майна у користування.
4. Істотні умови договору на передачу майна у користування.
5. Договір найму (оренди): поняття, види, особливості.
6. Договір позики: поняття, види, особливості.
7. Договір лізингу: поняття, види, особливості.
8. Припинення дії договору на передачу майна у користування.
9. Історичний розвиток договорів на передачу майна у користування в
10. Договір найму (оренди) транспортного засобу в Україні

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Що таке договір на передачу майна в користування?
2. Які види договорів на передачу майна в користування ви знаєте?
3. Які види договору позички ви знаєте?

4. Що таке договір лізингу?
5. Які особливості правового регулювання договору лізингу?
6. Що таке договір довічного утримання?
7. Які особливості правового регулювання договору довічного утримання?
8. Які права та обов'язки сторін у договорі передачі майна у користування?
9. Які способи визначення оплати в договорі передачі майна у користування?
10. Які основні ризики для сторін у договорі передачі майна у користування?

Тестові завдання:

- 1. Сторонами договору найму є:**
 - а) наймодавець і наймокористувач;
 - б) орендодавець і користувач;
 - в) орендодавець і орендар
 - г) наймодавець і наймач.
- 2. Право передання у найм має:**
 - а) власник речі;
 - б) представник боржника;
 - в) наймач;
 - г) колишній власник речі.
- 3. Згідно зі ст. 5 ЗУ «Про оренду державного і комунального майна» орендодавці цього майна відрізняються залежно від:**
 - а) об'єкту оренду;
 - б) місця оренди;
 - в) предмет оренди;
 - г) строку оренди.
- 4. Відповідно до ст. 762, плата за користування майном вноситься:**
 - а) кожен день;
 - б) щотижнево;
 - в) щомісячно;
 - г) один раз на рік.
- 5. Орендодавець може вимагати розірвання договору оренди у випадку:**
 - а) орендар своїми діями створює загрозу об'єкту оренди;
 - б) орендар робить ремонт на об'єкті;
 - в) викупу об'єкту орендарем;
 - г) орендар робить капітальний ремонт на об'єкті.
- 6. Державні організації:**
 - а) не мають права бути орендодавцями;
 - б) здійснюють оренду на певний строк;
 - в) здійснюють оренду тільки посадовим особам;
 - г) є орендодавцями на загальних підставах.

7. Договір найму припиняється у разі:

- а) смерті фізичної особи наймача;
- б) погіршення речі яка є предметом договору найму;
- в) у разі завдання шкоди переданої у найм;
- г) жодна відповідь не вірна

8. Плата за прокат речі встановлюється за тарифами:

- а) держави;
- б) наймодавця;
- в) наймача;
- г) державних органів.

9. Зміна орендної плати може бути змінена у наслідок:

- а) зміни цін;
- б) зміни тарифів;
- в) зміни стану об'єкту оренди;
- г) все вищезазначене.

10. Предмет договору прокату є:

- а) рухома річ;
- б) нерухома річ;
- в) індивідуальна річ;
- г) будівлі та інші споруди.

Завдання 1. Проведіть порівняння за допомогою таблиці «Цивільна правоздатність держави і цивільна правоздатність юридичних осіб».

Завдання 2. Проведіть порівняння за допомогою таблиці «Держава і територіальна громада: участь у цивільних правовідносинах та відповідальність за зобов'язанням».

Задача 3. Художник Маціківський тяжко хворів і вирішив написати заповіт, в якому спадкоємцями зазначив дружину, доньку і рідну сестру.

Через деякий час він помер і після оголошення заповіту, в якому все майно в равних частках заповідалось дружині і донці, а коштовна і цінна колекція картин ділилась між дружиною і його рідною сестрою, виник спір.

Дружина покійного Маціківського була категорично проти поділу колекції і запропонувала виплатити в грошовому еквіваленті суму рідної сестрі Маціківського, замість картин. Сестра не давала згоди на такого роду обмін, мотивуючи тим, що ці картини це пам'ять щодо її померлого рідного брата. Не знайшовши компромісу, жінки звернулись до суду.

Надайте обґрунтовану відповідь с детальним аналізом ситуації.

Спеціалізована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 21-22. Ст. 144 (зі змін. та доп.).

3. Житловий кодекс Української РСР: Закон України від 30.06.1983 р. № 5464-Х. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>.

4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Судова практика:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням товариства обмеженою відповідальністю «Міжнародний фінансово-правовий консалтинг» про офіційне тлумачення частини третьої статті 99 Цивільного кодексу України від 12.01.2010 р. № 1-рп 2010. *Офіційний вісник України*. 2010. № 3. Ст. 113.

2. Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації Вищого господарського суду України від 28.12.2007 р. № 04-514. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 1.

3. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 р. № 13. *Вісник Верховного Суду України*. 2008. № 11.

4. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 р. № 01-8211. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 3.

Підручники, навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Вацеба В. І. Актуальні проблеми поновлення договору оренди землі. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 62. С. 126-130.

2. Дзера О. В. Договірне право України. Особлива частина. К., 2018. 1200 с.

3. Дзера О. В., Кузнецова Н. С., Майданик Р. А. Цивільне право України: Загальна частина: підручник (5-те вид.). К. : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2017. 976 с.

4. Іванов Ю. Ф., Куриліна О. В., Іванова М. В. Цивільне право України: навч. посібник: у 2-х т. К., 2019. Т. 2. 346 с.

5. Карпенко Р. В., Бакай І. П., Риженко Д. В. Сутність договору лізингу як різновиду договору найму. *Право і суспільство*. 2020. № 6. С. 34-38.

6. Кулинич П. Ф. Поновлення договору оренди землі як спосіб захисту прав орендаря: спірні положення законодавства та судова практика. *Судова апеляція*. 2019. № 4. С. 115-125.

7. Кустовська О., Бабенко В. Особливості укладання договорів оренди для продажу права оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення на конкурентних засадах. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2018. № 284. С. 283-288.

8. Лавриненко М. Р. Істотні умови договору найму (оренди) земель сільськогосподарського призначення у цивільному праві України, Франції та ФРН. *Правова держава*. 2019. № 33. С. 92-101.

9. Логоша В. В. Захист цивільних прав наймодавця при розірванні договору найму (оренди) житла: проблеми та шляхи їх вирішення. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 60. С. 151-156.

10. Міськевич Л. Р. Істотні умови договору оренди земельної ділянки в комплексі з розташованим на ній водним об'єктом. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2020. № 47(2). С. 54-57.

11. Мусієнко В. В. Зміст істотних умов договору оренди державного та комунального майна. *Dictum factum*. 2019. № 1. С. 18-25.

12. Мусієнко В. В. Об'єкт договору оренди державного та комунального майна. *Dictum factum*. 2019. № 2. С. 18-24.

13. Мусієнко В. В. Правовий статус суб'єктів договору оренди державного та комунального майна. *Dictum factum*. 2020. № 1. С. 10-15.

14. Обіход О. М. Проблематика визначення істотних умов договору найму будівлі або іншої капітальної споруди. *Часопис цивілістики*. 2018. № 28. С. 64-69.

15. Оприско М. Проблеми захисту прав сторін договору позики, пов'язані з недоліками його оформлення. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2020. № 70. С. 160-169.

16. Плавич І. В. Щодо матеріального об'єкта зобов'язання, що виникає на підставі договору позики, за цивільним законодавством України. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2021. № 90. С. 78-90.

17. Польний Д. А. Теоретико-прикладні аспекти односторонньої відмови від договору найму. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2020. № 54. С. 45-55.

18. Труфанова Ю. Правові підстави розірвання договору найму (оренди) на вимогу наймодавця. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 2. С. 138-143.

19. Шишка Р. Б. Цивільне право України: підручник: у 2-х част. (2-ге вид., перероб. і доп.). К., 2018. Ч. 1. 736 с.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. У чому полягають відмінності цивільного права від інших галузей права.
2. Охарактеризуйте немайнові відносини, які становлять предмет цивільного права, пов'язані з майновими.
3. Позначте механізм дії актів цивільного законодавства.
4. Проаналізуйте у цивільному праві України товарно-грошові відносини.
5. Охарактеризуйте актуальні проблеми кодифікації цивільного законодавства.
6. Назвіть інститути, які становлять систему цивільного права?
7. Назвіть джерела цивільного права, які офіційно визнані в Україні?
8. Застосування аналогії цивільного закону та аналогії цивільного права, при яких умовах допускається?
9. Яка роль судової практики в удосконаленні, тлумаченні та застосуванні цивільного законодавства?
10. Позначте правомірні дії в системі юридичних фактів.
11. Охарактеризуйте неправомірні дії в системі юридичних фактів.
12. Які критерії виокремлює юридична наука з приводу поділу права на приватне і публічне?
13. Ознаки, які властиві притаманні методу приватноправового регулювання?
14. У чому суть диспозитивності методу цивільного права?
15. Які входять елементи (галузі, підгалузі права) до структури приватного права?
16. Суб'єкти цивільних правовідносин: основи поняття.
17. Цивільна правоздатність: у який момент припиняється?
18. Види цивільної дієздатності?
19. Надання повної цивільної дієздатності фізичній особі до досягнення нею повноліття, в яких випадках?
20. Визнання особи обмежено дієздатною, який порядок та правові наслідки?
21. Визнання особи недієздатною, які підстави?
22. Юридична особа: поняття та ознаки.
23. Юридична особа: види та організаційно-правові форми.
24. Юридична особа: цивільна правосуб'єктність.
25. Органи юридичної особи та їх компетенція.
26. Порядок створення юридичних осіб.
27. Засоби індивідуалізації юридичної особи.
28. Порядок припинення юридичних осіб.
29. Чим майно відрізняється від речі?
30. У чому суть поділу речей на речі, визначені індивідуальними або родовими ознаками?
31. У чому зазначена відмінність рухомих і нерухомих речей?

32. Як розуміти «приналежність головної речі»?
33. Чи може бути платіжним засобом в Україні валюта?
34. Акція – до якого виду цінних паперів належить?
35. У чому відмінність між роботами і послугами?
36. Які є види інформації?
37. Позначте, які нематеріальні блага відносяться до об'єктів цивільних прав?
38. За якими ознаками можна віднести до правочинів дію особи?
39. Назвіть, які Ви знаєте форми вчинення правочинів?
40. Чи може бути стороною з множинністю осіб в правочині?
41. Визначення місця вчинення правочину, який порядок?
42. Які вимоги, визначає законодавець, чинності правочину?
43. Недійсність правочину, які підстави?
44. Які правочини відносить законодавець до оспорюваних (нікчемних)?
45. У чому різниця між удаваними правочинами та фіктивними?
46. Що розуміють під термінами «двостороння реституція», «недопущення реституції», «одностороння реституція»?
47. Які наступають правові наслідки при визнанні правочину недійсним, його частини?
48. Поняття та підстави представництва.
49. Які правочини, може вчиняти представник.
50. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень.
51. Комерційне представництво. Представництво за законом.
52. Представництво за довіреністю. Форма довіреності. Довіреність юридичної особи.
53. Відмова від вчинення дій представника, які були визначені довіреністю.
54. Оцінка нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності.
55. Поняття і визначення строку та терміну.
56. Поняття та види позовної давності.
57. Обчислення позовної давності, зміна тривалості позовної давності.
58. Зупинення перебігу позовної давності.
59. Переривання перебігу позовної давності.
60. Перебіг позовної давності у разі залишення позову без розгляду.
61. Наслідки спливу позовної давності.
62. На які вимоги позовна давність не поширюється.
63. Якими законодавчими актами за участю особистих немайнових прав фізичної особи регулюються відносини?
64. Які ознаки особистих немайнових прав фізичної особи?
65. Які існують особисті немайнові права, що забезпечують фізичної особи природне існування?
66. Назвіть особисті немайнові права відносяться до прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи?
67. Назвіть принципи здійснення особистих немайнових прав фізичної особи?

68. Назвіть існуючі способи захисту особистих немайнових прав фізичної особи?
69. Що таке право власності?
70. У чому полягає зміст права власності?
71. Які визначені чинним законодавством форми власності?
72. Які підстави виникнення права власності?
73. Що таке конфіскація?
74. У яких випадках може бути реквізовано майно?
75. Як Ви розумієте поняття віндикаційного позову?
76. Які Ви знаєте відмінності між добросовісним і недобросовісним набувачем?
77. Які види визначає Цивільний кодекс обмежених речових прав?
78. Які існують види сервітутів?
79. Які правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою, на якій була споруджена будівля?
80. Як правові категорії співвідносяться «право власності» та «право інтелектуальної власності»?
81. Які особливості цивільно-правового регулювання авторського та патентного права?
82. Як розмежовуються поняття «суб'єкт авторського права» та «автор твору»?
83. Що розуміють під «співавторством»?
84. Позначте порядок проведення експертизи заявки на винахід?
85. У чому полягає суть Мадридської угоди і Протоколу до неї?
86. Визначте порядок видачі свідоцтва на знак для товарів і послуг?
87. Який порядок оформлення прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки?
88. Назвіть способи захисту права інтелектуальної власності?
89. Охарактеризуйте основні засади Паризької конвенції?
90. Яким має відповідати пропозиція критеріям, щоб вона була визнана раціоналізаторською?
91. Які риси між торговельними марками і географічними зазначеннями спільні й відмінні?
92. Яким вимогам комерційна таємниця має відповідати?
93. Поняття зобов'язань.
94. Складові зобов'язального права як комплексної галузі права.
95. Цивільно-правові способи забезпечення виконання зобов'язань.
96. Договір: поняття та загальна характеристика.
97. Види цивільно-правових договорів.
98. Зміст цивільно-правового договору.
99. Порядок укладення договору.
100. Зміна або розірвання договору.
101. Договір оренди: поняття та особливості.
102. Договір лізингу: поняття та особливості.
103. Договір концесії: поняття та особливості.

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ДЛЯ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ		
Поточний контроль (ПК)		Підсумковий контроль
Аудиторна робота	Самостійна робота/ Індивідуальна робота	Залік (З) / ЕКЗАМЕН (Е)
≤ 20	≤ 30	
≤ 50		≤ 50
Підсумкова оцінка у випадку заліку (П) = ПК + З ≤ 100		
Підсумкова оцінка у випадку складання екзамену (П) = ПК + Е ≤ 100		

Критерії оцінювання аудиторної роботи здобувачів вищої освіти (заочна форми навчання)

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	Високий рівень компетентностей. Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані в повному обсязі. Під час заняття продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтується на глибокому знанні чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики.
4	Невисокий рівень компетентностей. Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом заняття навчальні завдання виконані в повному обсязі з неістотними неточностями . Під час заняття продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтується на знанні чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики.
3	Достатній рівень компетентностей. Питання, винесені на розгляд, загалом засвоєні; практичні навички та вміння мають поверхневий характер , потребують подальшого напрацювання та закріплення; навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані, деякі види завдань виконані з помилками .
2	Недостатній рівень компетентностей. Питання, винесені на розгляд, засвоєні частково, прогалини у знаннях не несуть істотного характеру ; практичні навички та вміння сформовані недостатньо ; більшість навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять істотні помилки , які потребують подальшого усунення.

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
1	Мінімальний рівень компетентностей. Студент, не готовий до заняття, не знає більшої частини програмного матеріалу, з труднощами виконує завдання, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття, допускає змістовні помилки, не володіє відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв'язання професійних завдань.
0	Незадовільний рівень компетентностей. Відсутність на занятті.

Для навчальної дисципліни «Цивільне право» засобами діагностики знань (успішності навчання) виступають: залік, стандартизовані тести, реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Критерії оцінювання самостійної роботи (заочна форма навчання)

Бали	Вид завдання
30	Написання та публікація наукової статті у фаховому виданні (за наявності опублікованих матеріалів із вказівкою на наукового керівника)
15	Написання та публікація тез доповіді на конференції (за наявності опублікованих матеріалів із вказівкою на наукового керівника)
5	Підготовка мультимедійної презентації (мінімум 20 слайдів) з обраної теми. При виставленні балів до уваги беруться наступні фактори: кількість слайдів, грамотність та правильність викладення інформації, послідовність викладення інформації, наявність висновків з розглянутих питань та теми в цілому.
5	Підготовка тестових питань (мінімум 20 питань, одне питання – 4 варіанти відповіді) з обраної теми. При виставленні балів до уваги беруться наступні фактори: кількість тестових питань, грамотність та правильність написання питання та відповідей до нього.
5	Підготовка 5 практичних задач з обраної теми. При виставленні балів до уваги беруться наступні фактори: комплексність у написанні умов задачі та поставлених до неї питань чи завдання, грамотність.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою Є К Т С	
	Залік	Екзамен / диференційований залік	Оцінка	Пояснення
90-100	зараховано	Відмінно	А	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу засвоєний у повному обсязі ; сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі.
83-89		Добре	В	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний у повному обсязі ; в основному сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання більшості з них оцінена кількістю балів, близькою до максимальної .
75-82			С	«Добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком ; в основному сформовані практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання жодного з них не оцінена мінімальною кількістю балів, деякі види завдань виконані з помилками .
68-74		Задовільно	Д	«Задовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний не повністю , але прогалини не носять істотного характеру; в основному сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань містять помилки .

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою Є К Т С	
	Залік	Екзамен / диференційований залік	Оцінка	Пояснення
60-67			Е	«Достатньо» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково ; не сформовані деякі практичні навички роботи; частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального .
35-59	Незараховано	Незадовільно	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково ; не сформовані необхідні практичні навички роботи; більшість навчальних завдань не виконано або якість їх виконання оцінено кількістю балів, близькою до мінімальної ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання).
1-34			F	« Безумовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу не засвоєний ; не сформовані необхідні практичні навички роботи; всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки або не виконані взагалі ; додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не призведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
3. Сімейний кодекс України від 10.02.2002 р. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. Ст. 135.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (з наст. змін. і доп.). Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
6. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 49. Ст. 682.
7. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377.
8. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. Ст. 646.
9. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 38. Ст. 313.
10. Про концесії: Закон України від 03.10.2019 р. № 997-XIV. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2019, № 48, ст. 325.
11. Про метрологію та метрологічну діяльність: Закон України від 11.02.2014 р. № 1314/14-ВР. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 30, ст. 1008.
12. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 25. Ст. 198.
13. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 16.07.2020 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2020, № 4, ст. 25.
14. Про оренду землі: Закон України від 02.10.2003 р. № 1211-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 10. Ст. 102.
15. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 р. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 40. Ст. 263.
16. Про стандартизацію: Закон України від 17.05.2014 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 31, ст. 1058.
17. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 2745-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 7. Ст. 50.
18. Про товарну біржу: Закон України від 10.12.1991 р. № 1956-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 10. Ст. 139.

19. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 р. № 1701-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 35. Ст. 412.

20. Про фінансовий лізинг: Закон України від 14.12.2021 р. № 1953-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021.

21. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 12.12.2012 р. № 5496-XII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 19-20, ст. 190.

22. Про затвердження Типового договору оренди землі: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2004 р. № 220. *Урядовий кур'єр*. 2004. № 50.

Судова практика:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням товариства обмеженою відповідальністю «Міжнародний фінансово-правовий консалтинг» про офіційне тлумачення частини третьої статті 99 Цивільного кодексу України від 12.02.2010 р. № 1-рп 2010. *Офіційний вісник України*. 2010. № 3. Ст. 113.

2. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 р. № 13. *Вісник Верховного Суду України*. 2008. № 11.

3. Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації Вищого господарського суду України від 28.12.2007 р. № 04-514. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 1.

4. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 р. № 01-8211. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 3.

Додаткова література:

1. Беяневич О. А. Господарське зобов'язання: поняття та види. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2015. Спец. вип. 1(1). С. 320-324.

2. Беяневич О. А. До питання про недійсність господарських договорів. *Вісник господарського судочинства*. 2014. № 2. С. 200-207.

3. Беяневич О. А. Договір як засіб саморегуляції господарських відносин: загальна характеристика. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. № 8. С. 40-48.

4. Беяневич О. А. Про види джерел господарського договірною права. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. № 10. С. 46-55.

5. Боднар Т. В. Виконання договірних зобов'язань у цивільному праві: монографія. К. : Юрінком Інтер, 2015. 272 с.

6. Боднар Т. В. Договірні зобов'язання як категорія цивільного права. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2014. № 61. С. 73-75.

7. Боднар Т. В. Суб'єкти виконання договірних зобов'язань. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 6. С. 28-31.
8. Боднар Т. В. Теоретичні проблеми виконання договірних зобов'язань (цивільно-правовий аспект): дис. ... докт. юрид. наук 12.00.03. Київ, 2005. 442 с.
9. Віхров О. П. Організаційно-господарські зобов'язання з ліцензування господарської діяльності. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 158-161.
10. Віхров О. Роль і місце організаційно-господарських зобов'язань у сучасній економіці. *Право України*. 2014. № 4. С. 53-56.
11. Довгерт А. С. Поняття та основні види зобов'язань за спільною діяльністю. Договір простого товариства. Установчі договори. Цивільне право України: підручник. К. : Юрінком Інтер, 2021. Ч. 2. 640 с.
12. Євстігнєєв А. Істотні умови договору за Цивільним та Господарським кодексами: порівняльний аспект. *Юридичний журнал*. 2016. № 1. С. 22-23.
13. Жилінкова І. В. Договірне право: консп. лекцій. Харків : НЮАУ, 2018. 116 с.
14. Знаменський Г. Л., Хахулін В. В., Щербина В. С. та ін. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України. К. : Юрінком Інтер, 2021. 688 с.
15. Крижна В. М. Договір за ЦКУ та господарський договір за ГКУ. *Бухгалтерія*. 2015. № 3(4). С. 66-71.
16. Крижна В. М. Права та обов'язки сторін за договором комерційної концесії. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 7. С. 14-18.
17. Луць В. В. Контракти у підприємницькій діяльності: навч. посібник (2-ге вид., перероб. і доп.). К. : Юрінком Інтер, 2018. 576 с.
18. Опришко В. Ф., Хатнюк Н. С., Фукс Н. А. та ін. Господарське право: підручник: у 2 ч. К. : КНЕУ, 2017. Ч. 2. 501 с.
19. Теньков С. О. Науково-практичний коментар до Господарського кодексу України. К. : Вид-во А.С.К., 2014. 586 с.
20. Чабан О. Зміст інвестиційного договору (контракту). *Юридична Україна*. 2017. № 12. С. 44-48.
21. Черешнюк В. Відшкодування збитків як форма відповідальності за порушення господарського договору. *Юридична Україна*. 2016. № 9. С. 65-70.
22. Черешнюк В. Укладення попереднього господарського договору та його правові наслідки. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 1. С. 22-25.
23. Черешнюк В. Штрафні санкції за порушення господарських договорів. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 7. С. 83-87.

Для нотаток

Навчальне видання

**Киян Володимир Якович
Обушенко Наталія Миколаївна
Нестерцова-Собакарь Олександра Володимирівна**

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

*Навчально-методичні рекомендації
до семінарських занять*

Редактор, оригінал-макет, дизайн – *А. В. Самотуга, О. М. Врублевська*

Формат 60x84/16. Друк – цифровий.

Гарнітура – Times New Roman. Ум.-друк. арк. 4,78. Обл.-вид. арк. 5,13.

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, т. (056) 370-96-59
Свідоцтво про внесення до державного реєстру ДК № 8112 від 13.06.2024 р.